

ספר

מצות עשה

המצות

קרו

מצוה קניה היא שצונו לקדש את השבת ולאמר דברים בכניסתו [א] וביציאתו [ב] נזכיר גם יציאת מצרים [ג] וקדוש היום ומעלתו והבדלו משאר הימים הקדומים ממנו והבאים אחריו. והוא אמרו יתברך זכור אתיום השבת לקדשו כלומר זכרהו וקדשהו בכרכה [ד]. ובבאור אמרו (פסחים דף ק"ז) זכרהו על היין בכניסתה וביציאתה והו כלומר הברכה שהיא גיב חלק מזכירת שבת ומהקנת מצותיה. וכבר התבאר

סעפטי

יד הלוי

מצוה קניה

[א] והוא הנקרא קדוש היום. [ב] הוא הבדלה. [ג] כמיש בפסחים (ק"ז ב). ולריך שזכיר לילוח מלרים נקדוש היום (עיון פפרש"ס ע"ס) והוא מוסכם באין חולק ועיון במגן אצרכס (סי רע"א סי"ק א). שכתב דכפסלכ שאנו מתפללין בצבכניסי. וילאין ידי קדוש היום מביי וקדוש על כיון שאנו עושין צניתי. במקום סמורה. אינו אלא מדרבנן וזכור דחו הדגיימ והפמיג שס פסק הטי"ז בס"ק י"ט שס ע"ש. והמיח תמכ מאד ע"י. כיון דזנוסח הכפסלכ של ליל שבת אין זכר שס לילוח מלרים. האיד יולאין מביית ידי קדוש צתפסלכ ע"ש. ואין כאן מן החיוב כלל שבכלל הכפסלכ שאנו מתפללין ליל שבת הוא גייכ פרשויות של ק"ש. ואייכ הלא יש שס זכר לילוח מלרים. ודברי המג"א קיימין. [ד] וכן הוא בפסרל (ר"פ צחקותי) אי זכור יכול בלל. כשהוא אומר שמור את יום השבת כרי שמורת הלכ אמורכ (עיון צמלוכ הקודמת) מה אני מקיים זכור שתכא שינה צפיד. [ה] ומשמע שכן היה גרסחו בגמרא. ולא כגרסכ שלפנינו. וכמפרשים לא מלאו מקור לדעתו דגס בדלכ הוא מביית. והוא מבואר. וכשם שמקדשין בלילי שבת ומבדילין צמולאי שבת. כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין צמולאיהן וצמולאי יריכי. שכלס שבתות ד' כן (ר"מ פכ"ט משבת ה"ח) והוא מהמכילתא על פסוק זכור את יום השבת לקדשו. מכאן אמרו מקדשין על כיון צבניסחוי. ואין לי אלא שבת יו"ט מנין. חיל אלה מועדי ד' אשר תקראו אותם מקראי קודש. (עיון ר"כ ל"ב א). [ו] ואס לא קדש בלילכ מקדש וכולך כל יום השבת כלא ואס לא הבדיל בלילכ מבדיל וכולך עד סוף יום שלשי אבל אינו מבדך על האור אלא צמולאי שבת בלכד. (פסחים ק"ב ור"מ שס ה"ד):

נראה

דעה רבנו דאע"פ שהקדוש עלמו הוא מביית. אבל הקדוש על כיון הוא מדרבנן (עיון נזיר ד' צרשיי וחוס' ע"ס) וכן הוא בסכמת רוב הפוסקים. והטעם שצברו ציון הוא. משום דבראש אסיון אנה חמר (צ"צ ר"ח ב). ומכל המשקין לא צחר הקב"ה להקריבו לפניו אלא ציון לגסכיי. שהוא משמה אלהים ואנשים שאין אומרון שירכ אלה על כיון. והוא סעיד ומשמח (ברכות ל"ב) ואין שמחכ אלא ציון (פסחים י"ט א). שהוא מעורר את הלב ומשמח את הנפש כמיש החנוך. ומאלוי מוצן דאס נטלו ממנו כח המחערור שבו. והוא כח האלקכלי כמו בגרייפ יום שלנו. והוא קיובל דענזים. שמחממין אותו קודם שמחחיל לחסום. ועיי החמימכ נפסד כח האלקכלי עד שאינו משכר לעולם. ואכד השיבותיו. ואפילו כמי פירות צעלמל לא כיו. כי לכלס ישנס צבע מעט מכה האלקכלי הנותן טעם לשותיו. משאיכ צבגרייפ יום שנספסד כחו זכ לגמרי. וכיכ כמשקב הלעמן והארענדש שנותנין ממנו מעט למי הסאדטי. ויישצי קרנות שבכל עיר גדולה מוכרין אותן לכל עובר. וכמשקב כזכ שאין צו לא ריח ולא טעם יין. חפץ גאלון הקרעטי" שבזמננו והוא מככה שכולכים ונקרעים מקכל ישראל. להכשירו לקדוש ולהבדלה. ובקונטרסו אשר הוליא לחושך צשם השוכב בדבר יינות הכשרים והפסולים למלוח. חתר להוכיח בצדדים שטעמם כטעם המשקב שרלכ להכשירו. שלא לכד שכם כשרים למלוח. הלא גס מלוח מן המוצחר לקדש עליה וכשיג על המ"א (סי רע"צ סי"ק ג' וסי ח"כ סי"ק א'). שכתב צשם המנהגים "שאף שמקדשין על חירות. מ"מ יין ישן מלוח מן המוצחר" וכתב על במגן אצרכס שנתן טעם פגוס לכמנהג משום שנטעם ממנו מקורו. ולוא כיכ לפני המ"א ספר המנהגים או המכרייל. כי אז בודאי לא כיכ חולק על עמודי הכוראכ של האשכנזים. ושמדצריכס מוכח שלא לכד שאין למנהג זכ שום ענין למעלת יין ישן על יין חדש. אלא שבפירוש אמרו שטוב ויפס לקדש על יין חדש גס צשיפ לו יין ישן. וכנוי מציא דברי הראשונים בלשונס כדי לברר את האמת" עכ"ל ז

וה

קדש ע"פ
רו (צ"ב)
ה' לריכין
שזכ זכר
ל'אס אס
שוטכ או
דף ז'
לא תלוא
שמעטה
ובית דינו
זו לדורות
אני צכס
לא אותס
החדשים
לדק לנו:
צ'
ב' לשנים
ז'ה חדש
לחדש
שמשיית
זרעה. ומניס
ז' נכמי
התבארו
וה
יו מעכב.
זת אפילו
עיון מ"מ
אדם לוח
ר צסמייק
זת. ואין
זכ שבת
שא עליה.
זכר צשיפ
טנלו לשם
התנו אכל
זח

והנה לא אנה צכ לכגן על כבוד רבנו המ"א זיל להלילי מהשגח כדדקי כזכ אשר כמדומכ לי שאין לו מוח צקדקדו כי לולל זתה איך כרכיב צנפשו להכחיש את הידוע והמוסכם כלל. ואפילו גוי קטן יעיד ע"ז שיון ישן טוב ויפס וחציב לרוב האדם יותר מחירותו שלא עברו עליכס ימי חסוסחס. וכמו שאמרו צקדושין (כ" א). כי טוב לו עמך וכי שלא חכא חתכ יין ישן והוא שותכ יין חדש וכי. ואס הוא משוכח יותר וחציב על השותים ציותה. בודאי מלוח מן המוצחר לקדש עליו יותר מעל חירותו שאינו חציב כל כך. דהחציב לכד. דין קדימכ לו לצרככ אף צשאינו משוכח (כר"מ פ"ח מ"ב צרכוח וטושי"ע סי ר"א) וכשי"כ ככא דאיכא תרתי חציב ומשוכח. וצפירות גלמר על רב (פסחים ק"ז ב). זמנין דחציבא עליה רפתח מקדש אריפתח. זמנין דחציבא ליכ חמרל מקדש אחמרל. והוא דבר ידוע ומוסכם שאין לריך לראיכ אלא שדרכן של המחצרים להסמיק דצריכס על גדולים מהכ אפילו בצבר הידוע. והמחצר דין לוא אפילו מלא צמכרייל ומנהגים צפירות של

משפטי מצוה זו בסוף פסחים ובמקומות אחרים (ישמעאל יתרו זמנים הלכות שבת פרק כ"ט) :

מצוה

יד הלוי

שלא כדברי המ"א, היה לו לשבש הגרסה ולסרס דבריכם עד שישו לדברי המ"א הגאונים בטוב טעם, כי בדבר הזה להביא ולחסר וליתר ולהפוך דברי אלהים חיים של הראשונים ז"ל הראה המחבר כמו בקונטרסו זה, אבל באמת עמדתו משתומם בראותו דברי המהרי"ל לספר המנהגים שבידו המחבר לברר את האמת שלו שכן הן דברי המגן אברהם :

והנה דברי המהרי"ל והמנהגים מוסבים וחולקים לענין ברכת שחיינו כליל ב' של ר"ה, שברבותיו של רש"י הורו שאין אומרים בו זמן כבכל יו"ט שני של גלויות מפני ששני ימים של ר"ה קדושה אחת הן, וכדת יומא אריכא דמי ורש"י ז"ל פסק דאומרים זמן גם כליל ב' דר"ה כבכל יום טוב שני של גלויות (עיין בטו"ש"ע או"ח סי' ח"ב) וכדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא ולגלות לכל הדעות, היה נכון לכאורה לקדם אתירושו, והוא יין חדש משנה זו שלא טעיס עוה, ויש לו לברך על כיון הזה ששחיינו כלל"ה :

אמנם יין ישן משנה שעברה משוכה יותר ומלווה מן המוצהר לקדם עליו, וכראיה דיון ישן משוכה יותר הוא מן הדיון במוצא צירושלמי (בציור החום) בצרכות (ני"ט ב.) או אולי ימלא ירושלמי במקום אחר יותר מבורר) דכיכא דברך אתירושו אינו מו"ח את הישן, דישן משוכה יותר וקובע ברכה לעלמו, ואם ברך על הישן מו"ח את התירושו דהתירושו אינו חשוב כ"י, ואינו קובע ברכה לעלמו (עיין בשו"ע סי' קע"ה סעי'ג) וע"ז כתב המהרי"ל ז"ל יש פוסקים שיעשה בקדוש כליל שני של ר"ה על כום יין ישן ולא אתירושו, דכא התירושו אינו מו"ח את הישן מצרכתו כדאיתא צירושלמי, בא לו יין ישן בחוץ הסעודה יברך שנית, אע"פ שכבר ברך על החדש, וכיון דיון ישן קובע ברכה לעלמו, חשוב הוא ומוקדם לקדוש, וכשיגיע לומר זמן, אז יתפוס כום יין חדש בידו עכ"ל המהרי"ל, הועתק אוח בציור המהנהר דידן בקונטרסו, ודברים ברורים הם כמ"ש המ"א בשמו, לא יטעה בו אפילו בר בי רב דהד יומא, אמנם המחבר דידן כתב ע"ז ז"ל ודברי המהרי"ל ברור מללו שקדימת יין ישן על יין חדש הוא משום ברכה, שכיון שכוא נכון לשחות יין ישן בחוץ הסעודה, יקדם עליו, שצרכתו כוללת גם החדש ולא להיפך, אבל אם אינו רואה לשחות יין ישן בחוץ הסעודה יכול לקדם על יין חדש עכ"ל, ואודה ולא אבוש כי לא אבין דבר אחד מדבריו המחוכמים כאלו אולי תדע אתה ידידי הקורא, ואסיר תודה אהיב לך אם תפרשה לי :

הלאה יאמר המחבר ז"ל וכדי להו"ח מדעת מתקשש שיאמר כיון שיון ישן צרכתו כוללת יותר מצרכת יין חדש, לעולם יין ישן קודם ליין חדש, איהא גם סוף דברי מהרי"ל ז"ל מעשה שאמר רש"י בג"ל כליל שני דר"ה להביא גם יין חדש לבית הכנסת, והיו מקדשים על יין חדש, ושאלו את פי מהר"י בג"ל מ"ש דבבית יעשו להיפך כדפרש לעיל, והשיב רש"י ז"ל דשאלו כאל, דיון חדש עיקר משום התיוקות דלכס נגדר אחריו, אבל בסעודה יין ישן דעתם נוהג הימנו, ולכן מזומן הוא שם לברכה עכ"ל המחבר, עם סוף דברי מהרי"ל שבידו במצבתו, ודברי מהר"י בג"ל פשוטים וישירים מאד, דאחרי דיון קדוש בית הכנסת שותין ממנו התיוקות לבד, ואולם יין חדש שהוא מחוק חביב יותר כידוע, ואשר ע"כ לוב לקדם שם על החדש, כדן חביב שהוא קודם לעולם, ויפיק עלמו מפלוגתא בצרכה ששחיינו, דכליל ב' דר"ה הם המעשה, מה שא"כ צביתו דיון ישן נוהג לכס יותה, והיה להם לעשות כדברי מהרי"ל הקודמין, אמנם הכתם בעל המחבר הוכיח מזכ ז"ל ומזה מוכח שלדעת מהרי"ל אין חשיבות ליין ישן על יין חדש, אלא במקום שרואה לשחות שניכם, ואז לריך להקדים המין שצרכתו כוללת, וזה יין ישן, אבל במקום שאין רואה לשחות אלא יין חדש, ובפרט בשאין לו אלא ממין זה, אין קדימה ליין ישן כלל, ולכן בבית הכנסת קדשו על יין חדש כדי לעשות נחת רוח לתיוקות, ונדחים דברי המ"א עכ"ל, וגם כאן איני יודע מה היה שח דודאי כולי עלמא מודים וצחוכים גם המ"א דאין דין קדימה בשאינו רואה לשחות מין האחר, וכש"כ דלא שייך דין קדימה בשאין לה, והיכא שאין רואה לשחות אלא יין חדש, או שאין לו יין ישן כלל, אין דין קדימה ליין ישן כלל, ואדרבה דין הקדימה הוא לחדש שיש לה, או שרואה וחביב עליו ביותר, והמ"א והמהרי"ל לא מיידי במקום שרואה לשחות שניכם, אלא שיש לו שניכם דלא מלוה מן המוצהר לקדם על יין ישן שמשוכה וחביב הוא על שותיו ציורת, דרוב העולם דעתם נוהג מיון ישן :

הלאה מציא המחבר מספר המנהגים בשם החשב"ץ פסק זה, ז"ל יין כזה מגיתו שפיר לקדם עליו, דאמר רבא סוחט אדם אשכול של ענבים ואומרים עליו קדוש כיום, וכן הלכה, וכן היה נוכח מהר"ם כליל שני של ר"ה (עכ"ל בפסק) ומזה נראה (יאמר המחבר) שאי אפשר לומר כדברי הרב בעל מגן אברהם שיון ישן מלוה מן המוצהר, שא"כ היעלה על הדעת שבר"מ מריטובוב אחד מחסידי גדולי אשכנז לא היה מודקק במלות, אהמכה, ולא השיבני שברב ברך על יין מגיתו במקום שלא היה לו יין ישן, דא צוכרתא, שהרי אי אפשר לומר שכך היה נוכח מהר"ם אלא על דבר שכיב רגיל ב' ולא על דבר שאורע פעם אחת ושחים, וגם אי אפשר לומר שצמקומו של הרב לא היה מלוי יין ישן, עכ"ל מריב דאברהם, איך יוכל איש ששכלו שלם, לדבר דברי הכל כאלה צעת שדברי ספר המנהגים ברור מללו, שמהר"ם היה נוכח לקדם על כיון מגיתו אך כליל שני של ר"ה כדי לאפוקי נפשיה מפלוגתא כאמור, ואדרבה, מזה מוכח דכלל השנה היה מקדם

מצוה קנ"ז היא שצוני לבשר חמץ מבחיני ביום הראשון תשבתו שאור מבתים וגו. הנה התבאר ארבעה עשר מיסין ואו. וזה היא מצות דיני מצוה זו בפרק ראשון ספסחים. (בא אל פרעה השבתת שאור וכו'. והוא אמרו יתברך אך ביום

ומים הלכות חמץ ומצה פ"ב):

מצוה

יד הלו

מקדש איין ישן משום מלוח מן המוצח ומכנח כי המחבר לא ידע כלל וכלל מהענין שדברים אלו אמורים: **יתר** דברי המחבר לא הביא תחת שצטי בקורתו. כי כלם הכל ורעות רוח המה. למטה מן הבקורת. וגם שהם אינם מעניינו כלל. אבל הביא סוף דבריו כאשר ישיב אל קיומו להתענין בהגרייפס-יום וכתב שם. "וכבר ראינו שלא נחלק אדם על ההלכה הפסוקה שבתלמוד. שמקדשין על יין מגיחו לתחלה. ודברי הרב זעל מגן אברהם שאומר מלוח מן המוצח להדר אחר יין ישן דחיים מכל וכל. אבל זודאי היה מודה שטוב יותר לקדש על יין חדש מלהיות גורם חלול בשם וחלול באומ"ע ע"ל ובדבר הזה הכני מודה לו. כי אמת הוא שהלכה פסוקה הוא שמקדשין על יין מגיחו אס אין לו יין אחר. וגם הייתי מסכים שטוב יותר לקדש על יין מגיחו מלהיות לדבר לאחינו הקרעים שונאינו והגדיו האלה. המצאשים את ריחו וצניי הגויים שכנינו הכשרים בלכותם. אשר יניחו לכל עם לילך בשם אלהיו אכן הגרייפס-יום אינו יין מגיחו דיון מגיחו טעמו וריחו יין. וגם יש לו מעט מחזק האלקלל נשמה היין. הסועד ומשמה ומשורר את הלח. ומכ"ט אס שהם כהן ממנו הוא מוצר לבלי לנכס למקדש (כרש"י כריתות י"ג ז. וכן הוא בר"מ (רפ"א מצ"מ עיין כ"מ שם) אבל הגרייפס-יום אין בו טעם יין כלל. ואפילו ריח יין אין בו. וכל שאין בו טעם יין לכ"ע אין מקדשין עליו (כש"י סי' רע"ב) ואין מצרכין עליו בפכ"ג (שם סי' ר"ד) ואפילו ביון מצושל שכחז כרש"י דעל ידי הביטול מחזק ביוחה. אלא שטעמא משתנה מעט לגריעותא. כדמשמע ממשנה (פ"ב ופ"א מתרומוה) דעת הרב פוסקים מגדולי הראשונים. כרב למה גאון. ורב האי גאון ורש"י שאין מצרכין עליו בפכ"ג. וממילא אין מקדשין עליו וכש"כ בבני קיובא דענבי דשפתא לגריעותא לגמרי ויטל ממנו חזקו טעמו וריחו ולכ"ע אין מצרכין עליו בפכ"ג. ואין מקדשין עליו ואין בהם משום מגע עכ"ל:

ובתשלום בענין הכני חזר לראש דברי המחבר שכחז "כדשתי לאשר שאלוני רביה וכן שלמים" וכו' מי ומי היו השואלים שאלה דתית לאיש כרחוק מדה. יכודים חרדים השומרים חוכמים את יום השבת לקדשו על היין. בטח לא הלכו אליו לדרוש דבר ד' אחרי כי ישנם צ"ח למדי צארן הזאת. וצפרט צנויארק. רבנים גאונים ולדיקים החרדים לדבר ד' לשואלם דבר הלכה. ויכודים ממינה. הלא כבר טשו שבתם חולי. ולא קדשו אותם ציון גמור לשבתה. ולא יקדשו גם לעתיד בגרייפס-יום. ואין לי דרך אחרת להשוב אלא דשאלת אחד מהארבעה צנים. מה העבודה הזאת לכם? — לכם ולא לו — הניעתו לזאת בתשובתו ואולי — השב — ישעו דבריו רושם. וישפיע על מנהיגי המדינה. אשר לא מבני ישראל המה. שלא יתנו עוד רשיון לקבלות החרדים להשיג השתים כדה. והיה זה שכרו שזה דרכם עם ישיבתם לרבנים אשר יעמידו תלמידים הרבה להסיר את ישראל מדרכי ד' אמנם הר"ל חסדו. כי העם אשר אנחנו יושבים בקרבנו הם ישרים ולדיקים. ולא נכחד מהם תנועתם של תרבות האנשים החטאים האלו בנפשותם. ולא יתנו און קשנה לדבריהם. ואני קיימתי צוה השבתה זעל הכבוד על השאלה הזאת. ושלוס על ישראל:

מצוה קנ"ז

[א] **קודם** זמן אסור אכילתו והוא קודם תלות היום. [ב] והכשנתה האמורה בתורה הוא לפחות שיצטלו בלבו ויהשוב אוחה כעפה וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל. ושכל חמץ ברשותו הוא כעפר וכדבר שאין לורך בו (פ"ב מח"מ) והוא כדעת רש"י צפ"ק דפסחים. ולחוס' שם שיטת אחרת צוה וכבר האריכו בזה. ואס עבר ולא צטל קודם תלות היום. כבר נאסר חמץ בהנאה. ואין עוד ברשותו דלצטליה. כד"ל דאמר רבי אלעזר שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן ככתוב כאלו הן ברשותו. ואלו הן צור צרכ"ר וחמץ משש שעות ולמעלה (שם ר' ז. וחי"ב אז לצערו צדו מציתו ורשותו דכשנתו בכל דבה. בכל עת שימלאנו. [ג] משי השמועה למדו שכראשון זה הוא יום ארבעה עשר. ראיה לדבר זה מה שכתוב בתורה. לא תשחט על חמץ דם זבחי כלומר לא תשחט הכסח ועדיין חמץ קיים. ושחיטת הכסח הוא יום י"ד אחר תלות (ר"מ שם רפ"ב. והוא מש"ס שם ד' וכו'):

ופשמות לשון ככחובים ודברי רבנו בכלכותיו מורין דאינו צעשה דתשבותו אלא משש שעות ולמעלה עד הערב. שנאמר צום הראשון תשבותו וגו' ומכאן ואילך כל שצעת ימי הפסח קאי עליה בלי"ת דלא יראה ולא ימלא. שנאמר שצעת ימים שאור לא ימלא בבתים. חמנו של העשה אינו זמנו של בלי"ת. וכן להיפך כמיש הכי"מ. ועיין בשרית נוצ"ק (סי' כ') וש"ת ש"א סי' ע"ה. ואין דבריהם מוכרחין כלל. וכבר האריכו בהם המפרשים:

ואף

לה

בר הזה
עמדת
ס:
יו שאין
ורש"י
נפשיה
בך על

מן הדיו
דכוכה
הכחיות
שיטשה
ירושלמי
ומקדם
בר דידן
ידן כתב
שן בתוך
יל לקדש
ואסיר

כת יין
יו סגיל
ש דבנית
בסעודה
ה ודברי
ש שהוא
תפלוגתא
מכרייל
ש אלא
אלא יין
תחת רוח
דאין דין
חדש. או
יו ציתור
שמשונה

הא סוחט
ה (עכ"ל
כ כעלה
על יין
היה רגיל
"ל מריב
היה נוכח
גכ היה
ש

רב א על כל פירות האילן וכו'. משנה ריש פרק כ"ד מנכרין:

ומה שכתב בין חי בין מבושץ. כן היא דעת התוספות

והרא"ש ורוב פוסקים והכי נהוג ועיין לקמן סימן ע"ג (לא):

ואם הוא מסופק וכו'. נראה להאילנה אין לנכך על הענינים זורא

פרי העץ אלא זורא פרי האדמה

דאין אנו נקיטין בשיעורא דפול הלנן

גם אין אנו נקיטין בשיעורא דענינים

דגדלו עד גמר ציטולן ובשלחן ערוך

(ס"ג) כתב לעולם מנכך זורא פרי

האדמה עד שיהיה גדול ביותר עד

כאן: כתב רבינו ירוחם וזבולת

שהוא מין פרי ולא נגמר ציטולו

שהכל עד כאן לשונו וכתב בית יוסף

ולא דק שהרי אמרו בגמרא דזבולת

אגב אורחא אפרש שאר ברכות שאינן בתוך הסעודה:

הלכות ברכות פירות האילן סימן רב

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] ברכת פירות האילן ויין חי ומבושל ועיין בסימן רע"ב:

[ב] חילוק ברכות הבוסר: בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה

יצא: חילוק ברכות קטני חרובים וזיתים משאר אילנות: [ג] ברכת

גרעיני הפרי: [ד] ברכת שמן זית ואימתי מברכין עליו:

[ה—ח] ברכות שקדים המרים וצ'ף ותמרים מרוסקים ודבש חמרים: ברכת משקין היוצאים משאר פירות:

[ט] ברכת משקין היוצאים מסופי ענבים: [י] ברכת מי בישול פירות. שינוי ברכת הפירות מחיים

למבושלים. ועיין בסימן ר"ה: [יג] ברכת אגוז המטוגן בדבש. ועיין בסוף סימן ר"ד: [טו] ברכת הסוקר

וקנים שלו: [טז—יח] ברכות פלפל וזנגביל וגירופלי ואגוז מושקאטה וקניאלא:

א על כל פירות האילן בין אם הם משבעת המינין או משאר מינין ברכה

ראשונה שלהם בורא פרי העץ. (ב) חוץ מן היין שמברכין עליו בורא פרי הגפן

(ג) בין חי בין מבושל. אבל על הענבים מברכין בורא פרי העץ: ב ובעודן

בוסר (ד) כל זמן שלא הגיעו לכפול הלבן מברכין עליהן בורא פרי האדמה

דכל דבר שגדל על האילן ואינו עיקר עליהן מברכין עליו בורא פרי האדמה.

ומשהן כפול הלבן ואילך מברכין עליהן בורא פרי העץ. ואם הוא מסופק אם

(המיוחסות) להרמב"ן סימן ק"ץ. וכן העלה בשבלי הלקט (סי' קמה) שמברכין עליו זורא פרי הגפן מאחר שמפורש בירושלמי (שקלים פ"ג ה"ב

פסחים פ"י ה"א) כן ולא מצינו בתלמוד שלנו שחילוק עליו זורא פרי הגפן וכן הלכה ונסימן ע"ג (לא): כתב רבינו הקצרות

שיש גדול זה וגם שם כתב יין שנתן לחוכו דבש האין מברכין עליו: ודין ברכת שמרי יין כתב רבינו נסימן ר"ד (קפ"א) ושם יתבאר

ברכת התמד וברכת יין מזוג: כתוב בארחות חיים על ארופי מנכך שהכל ופשוט הוא: [ב] כתב הרשב"א (שו"ת ח"א סי' קקה) דין

תוסס מנכך עליו זורא פרי הגפן שהרי אמרו (ב"ב טז:) סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום ואין מקדשין אלא על

היין: כתב הר"ש בן גמא (שו"ת מש"נ ח"א סי' טו) יין שנתערב בו שכר תאנים לא יאל מכלל יין לשום דבר עד שיהיה הרוב שכר

דאז בטל מיעוט היין ברוב השכר ומברכין עליו שהכל דכל שהוא עיקר ועמו טפלה מנכך על העיקר (ברכות מד.). דין יין מזוג נמים

יתבאר נסימן ר"ד ושם יתבאר דין זגים שנתנו לתוכס תאנים מה מברכים על יין היואל מהם:

ב ובעודם בוסר כל זמן ש"א הגיעו לכפול הלבן וכו'. בריש פרק כ"ד מנכרין (לו:) מייחי מתניחין דפרק ד' דמסכת שביעית

(מ"י) מאימתי אין קולטין באילנות שביעית בית שמאי אומרים כל האילן משויאלו ובית הלל אומרים החרובין משישרשו והגפנים

משיגרשו והזיתים משינילו ושאר כל האילנות משיניאלו ואמר רב אסי הוא בוסר הוא כפול הלנן הוא גרוע וכתבו התוספות (ד"ה שיעורו)

והרא"ש (סי' ה) והרשב"א (שם ד"ה ואמר) מכאן יש ללמוד שאין מברכין זורא פרי העץ על הבוסר כשהוא פחות מכפול הלנן אבל מנכך

עליו זורא פרי האדמה כמו קפריסין דאמרינן לעיל זורא פרי האדמה. וכתבו עוד הרא"ש והרשב"א [ושאר] כל האילן משויאלו מיד חשוב הוא

לנכך זורא פרי העץ וכן כתבו הגהות (מיימוני ברכות פ"ח אות כ) בשם סמ"ג (עשן כו ק"ג ע"ג) ומשמע לרבינו שמה שכתבו ושאר כל

האילנות משויאלו היינו חוץ מחרובין וזיתים דאם לא כן נמצא שפסקו הלכה כבית שמאי. ויש לתמוה על רבינו ירוחם (נע"י ח"ב קמ"ג ע"ג)

וגם על רבינו ברמזים (אות ה) שכתבו סתם ושאר כל האילנות משויאלו [א] ולא חילקו בין חרובין וזיתים לשאר אילנות [בדק הבית] ולי נראה

דאין ללמוד מדין שביעית לזיתים וחרובים לענין ברכה דהא חרובים אפילו אחר ששרשו מרים הם ואינם ראויין לאכילה [עד כאן]. והר"ף

והרמב"ם לא הזכירו דבר מכל זה: כתב רבינו ירוחם (שם) וזבולת שהוא מין פרי ולא נגמר ציטולו שהכל עכ"ל [ג] ולא דק שהרי

אמרו בגמרא (שם מ:) דזבולת היינו זושלי כמרא ופירש רש"י זושלי כמרא כמו שרופי חמה שנשלים ושרפס החום ויבשו ותמרים הם

עד כאן לשונו וא"כ אינם ענין לשלא נגמרו ציטולם עדיין: ומיה שכתב רבינו ואם הוא מסופק אם הוא כפול הלבן וכו'. כן

פרישה

דקרא הו ממעטין יין מפרי והתם נמי לא מרבה אלא היא ענבים ודרכן
אבל יין גמור לא אלמא לא מיקרי פרי ויש לומר דילפינן מערלה שנקרא
יין פרי דתנן במסכת תרומות (פ"א מ"ג) ומייחי לה צפרק העור והרובע
אין סופגין את הארבעים משום ערלה אלא על היואל מן הענבים ומן הזיתים
והתם יליף פרי פרי מבושלים שמשקין הנאים מהם כמותם הילכך לענין זורא
פרי הגפן נמי חשוב פרי וכו' עיין שם שהאר"י: (ג) בין חי בין מבושץ.

רב (ב) חוץ מן היין וכו'. אף על גב דבפירות איירי הוצרך לומר חוץ
מן היין משום שמברכין גם כן עליו פרי וכיון דמיקרי פרי הוה אמרינא
לנכך עליו זורא פרי העץ וק"ל: (ב) בין חי בין מבושץ. כתב הרא"ש
צפרק כ"ד מנכרין (דף עט ע"ג) (סי' ג) וז"ל וה"ר אליעזר ממין הקשה
היאך אנו מברכין על היין זורא פרי הגפן הא לא מיקרי פרי לענין צבורים
דמיא צפרק העור והרובע (חולין קכ:) פרי אמה מביא ואי אמה מביא משקה
היא מונח ודבריו חזוני חלמוד לומר מביא מביא (ה) אלא א"ל יתבאר

7

לרפואה, אם טעמם טוב והחך נהנה —
מכרף עליהם תחלה וסוף, ואם אנסוהו לאכל
או לשותות, אף-על-גב דיהחך נהנה ממנו —
אינו מכרף עליו, הואיל ונאנס על קף.

יד שכת והכניס אכלין לתוך פיו בלא
ברכה, ונזכר קדם שלעסו: אם הוא דבר
שאם יפלט אותו לא יהיה נמאס אצלו —
הרי זה פולטו לתוך גדיו, ויכרף עליו,
ויאכלנו, ולא יהיה מכרף עליו בעודו בפיו,
משום דכתיב (תהלים עא, ח): "מלא פי
תהלתך", ואיך יכרף ופיו מלא מאכל! ואם
הוא דבר שאם פולטו יהיה נמאס אצלו —
הרי זה מסלקו בפיו לצד אחר, ומכרף עליו,
משום דאסור לאבד אכלין. אבל אם ארע לו
כזו במשקין, דאי אפשר לו לסלקן לצד אחר
— יפלט אלו המשקין לאבוד; ואם הוא
דחוק לאלו המשקין שבתוך פיו, שצריך
לשתותן — נראה לי, דיהרהר הברכה בלבו
ויבלעם, דקמא לן: הרהור במקום אנס
מהני, וכמו שכתבנו בזה במקום אחר; אבל
לא יעשה התקון כמו שכתב הרב שלמה
גנצפריד ז"ל בקצור-שלחן-ערוך, סימן נ,
סעיף י, לקלצן ואחר-כך יכרף ברכה
ראשונה.

טו בברכה של "שהכל נהיה ברכו" נקמו
תקון של מערכת טוב ברע שהיה על-ידי
חטא אדם הראשון, דהכתוב אמר (דברים ח,
ג): "על קל מוצא פי ה' יהיה האדם", פי
ברכה פי ה' הכל נעשה במצוה-בראשית,
שכל דבר שהיה רוצה היה אומר "יהי כן"
— והיה כן, שבכח הדבור של הקדוש-ברוך-
הוא היו כל הברואים, וזה נקרא "מוצא פי
ה'"; ובכח הדבור שלו יתברך יהיה האדם
והבהמה והצומח והדומם, שהרוחניות של
האמירה הנה מחלפש בכל דבר ודבר, וזהו
שחננו בברכת הנהיגין "שהכל נהיה ברכו"

ח חמץ חזק, שמכעבץ קשמשליכין אותו
על הארץ — אינו מכרף כלום, מפני
שהוא מדיקו; אבל אם אינו חזק כל-כך, ודאי
אית לה הנאה מנה, ומכרף עליו "שהכל".

ט זין שבגידאדם נמנעים לשתותו מפני
חמצתו — אין מכרין עליו "בורא פרי
הגפן", אלא "שהכל"; ואם טעה וברך
"בורא פרי הגפן" — יצא.

ד"ה "סירופי", שהוא מי ענבים שנקפאו,
וקורין אותו בערבי "דבס"² — מכרף עליו
"שהכל", ולאחריו "בורא נפשות רבות",
ועין אחרונים. L

יא לימונים חמוצים, וכן המין שקורין
בערבי "נארנג"³: אם אין חמוצים כל-
כך, ונאכלין על-ידי הדחק — יכרף
"שהכל", אבל החמוצים הרבה, שאין דרך
לאכלן אפלו על-ידי הדחק — אין מכרף
עליהם. וכן הפטר, שקורין בערבי "חוצרם"⁴:
אם אינו חמוץ הרבה, שנאכל על-ידי הדחק
— יכרף "שהכל", מפני המחלקת; אבל
חמוץ הרבה, שאינו נאכל על-ידי הדחק —
לא יכרף עליו, מפני שהוא מדיק. ועין בספר
הלקויטים לרבנו ז"ל, בפרשת עקב, דף קז,
עמוד ד, ועין שם.

יב השותה מים לצמאו — מכרף "שהכל",
ואחריו "בורא נפשות רבות", ואם לא
היה תאב לשתות, אלא חנקתה אמצא, ושתה
מים להעביר האמצא — אינו מכרף לא
תחלה ולא בסוף, כיון דלית לה הנאה מנה;
והוא הדין אם שותה מים כדי לבלע סם של
רפואה, כיון דאינו תאב למים לא יכרף, וכן
פיוצא בזה; אבל שתה שאר משקין להעביר
האמצא וכיוצא — הרי זה מכרף על
המשקין, כיון דאית לה הנאה מניה.

יג כל אכליו ומשקין שאדם אוכל ושותה

1. סירופ. 2. דבס ענבים. 3. פריהדר קטן חמוץ. 4. ענבי בוסר.

דכזה שותה בין ברכה לאכילה, אלא
כמו שכתבנו, שיכניס הפרי תוך אחר
ז בפיו, ולא יכניסו כלו אלא מקצתו,
מקצתו בשני, ויאכל המקצת, ויחזור
השארית ויאכלנה. ודין זה נוהג תמיד,
פרות של שבעת המינים, שברכתן
זנה מעין שלש, בין בשאר פרות
שברכתן האחרונה "בורא נפשות
ועין "עולת תמיד" ו"אלהיה רבא"
ה"שלחן" ו"חיי אדם" ושאר אחרונים.

אח האזהרה שהזהרנו בדרך זה, שלא
אכל פרי שלם ככריתו — הינו אם
אוכל ממנו שעור של ברכה אחרונה,
אם אוכל שעור של ברכה אחרונה —
שלם, כי בלאו הכי הוא אוכל שעור
ברכה אחרונה; וכן הוא הדין אם
פרות אלו בתוך הסעודה, דמכרף אחר-
כתי-המוזן — יאכל שלם, אפלו אינו
אלא פרי אחד בלבד. ודע, כי ימצא פה
ענבים קטנים אדמים יבשים, שקורין
וש"י², ובלאו אי אפשר לעשות תקנה
גנו לעיל, שיכניס מקצתם לתוך פיו,
ז שהם קטנים מאד מאד, לכה אם אינו
מהם שעור של ברכה אחרונה —
ידו מהם, ולא יאכל מעט, כי בזה נכנס
תא הנזכרת בברכה אחרונה, וכן כל
פיוצא בזה.

דבר שאין גדולו מן הארץ, כגון בשור
ים וביצים וחלב וגבינה — מכרף
שהכל. ועל כמהין יכרף "שהכל".

זח אילני סרק, שאין נזרעים בידי אדם
מכרף "בורא פרי העץ", והוא הדין
ודברא, שאין נזרעין על-ידי אדם —
"בורא פרי האדמה"; כן הוא סברת
האר"י ז"ל, וכן עקר, ודלא כהפוסקים
רא להו על זה ועל זה יכרף "שהכל".

לא חרצנים.

בן איש חי הלכות
בבב יוסף חיים ז"ל

ספר שאלות ותשובות

אזימיר ר"מ (ק"ק ש"ג כ"ב)

מחנה ס"ו

כנסת העבודה

א"ח בארבע סוגים

שאלה

עכשיו שגזר המלך והעביר קול ככל מלכותו שלא ימנעו יין מכל וכל ומי שימנעו בניתו או נרשותו אפי' טעם יין הדמיון יתעבד וניתיה טולי תשם אף יעשו על קדוש ועל ההכדלה ושומעם שיש מי שהורה לסחוט אשכול של ענבים ולקדש עליו והתיר לשחוט אותו כיום שנת עצמו אש הורה כדון או לא ושכמ"ה :

תשובה

לסחוט אשכול של ענבים ולקדש ולהכדיל עליו הא ודאי לא צריכה רבה דודאי יין מקדיש ויכול להכדיל ולקדש עליו אבל מה שהתיר לסחוטו אפי' בשנת טעם נפשיטות דמ"ה פירושים שנאמרו בזה היה מירא דפרק חנית חמר רב יאודה חמ' שמוא סוחט ארס אשכול של ענבים צ"ו וכתבתים באורך בח"א סי' רפ"ז השנים מהם מוקמי הך מירא חמ' ולא בשנת ואפי' לתרי פירושי אחרוני במירא זו מתוקמא אפי' בשנת היינו דוקא לקדי' שיש בה אוכל וה"ל משקה הנא לאוכל אבל לקדשה שאין בה אוכל וה"ל משקה הנא למשקה אסור והיינו מחני' דתנן בראש חנית אין סוחטין את הפירות להוציא מהם משקין ואם יצאו מעצמם אסורים ר"י ואמר אש לאוכלין היוצא מהם מותר ולא למשקין היוצא מהם אסור ובגמ' חמר שמואל מודה היה ר' יאודה לחכמים בותים וענבים מ"ט כיון דלסחיטה נינהו יהיב דעתיה ופרש"י מודה ר"י דאע"ג דהכניסן לאוכלין היוצא מהם אסור דכיון דרוב לסחיטה כי אחי לידי משקה יהיב דעתיה למיהוי כחיא ליה נהכי ע"כ . וככי נמי אמרינן התם בשם רבה מודה ר"י לחכמים בותים וענבים ואפי' לעולא חמר רב שאמר חלוק היה ר' יאודה בותים נענני' הא אמרי' התם הלכה כר"י בשאר פירות ואין הלכה כותיה בותים נעננים נמצא רב' ע"כ ס"ל דותים וענבים אסורים ואפי' יצאו מעצמם אסורים וכמ"ש הרי"ף וכל הפוסקים וא"כ אלו שסחטו האשכול לתוך הקערה לקדש עליו הוסיגי להם מחטאת לדעת ר"ה שפסק כר"י דאפי' למימיהם חייב חטאת . ויראה שטעם במ"ש פרק המוכר פירות חמר רבה סוחט ארס אשכול ענבים ואומר עליו קדוש היום כו וחשך דכיום שנת קאמר וסוחט ארס אשכול של ענבים ואומר עליו קדוש היום וליחא דהתם לא קעיר חלה לומר דאע"פ שסחטו מע"ש למחר כיום שנת יין ומתו קרינן או שסחטו ערב שנת לערב קדוש שתחד ואומ' עליו קדוש הלינה אבל לא נא להתיר לסחוטו בשנת ואף מה שהורה המורה אפי' בחול לסחוט ענבי' ולקדש עליו ולהכדיל עליו לא כיון יפה דכיון דהקהל הטילו חרס שלא ימנעו כנית ואורי שום יין אלא ישפכו מיד אף התירוש בכלל החרס דמי שגזר מן היין אסור בתירוש כדמשמע במתני' דגזרי' הנודר מן היין ומותר כיון תפוחים דמזאינו מתיר אלא ביין תפוחים נפיק ובתירוש אסור וכתוספתא חניה הנודר מן התירוש מותר ביין משמע הא הנודר מן היין אסור בתירוש וכן פלאתי למהר"ל ז"ל בלקוט' שחחר דרשותיו כתב בטור מן היין אסור בתירוש אפי' טרם חתן לבת וכ"ש אש הכניסו לבת :

והתיבון

הגראה לע"ד שיקרו צמוקים שיהיו כבשם לחלחית שאם ידודך אחסם ילא מהם דנשם וינשלים במים ואחר שינשלים יפנסם וימסוד המים מן הצמוקין ועל אחת המים יקדש עליהם ויכדיל עליהם ולמותי זה ממה שכת' הרב ז"ל בכ"י ח"ח סי' ר"ב כתב דמי שריית צמוקים ונישנסם מספקין לן אש יש להם זין הפרי עצמו לענין ברכה אחרונה ירא שמים הרובה לשמות מהם אלא ישנה חלה חוד הסעודה וסיים הרב ז"ל והא דמי צמוקים שוים למי חללים היינו כהצמוקין מערבין עם המים הא חס נמסכו המים מן הצמוקין ה"ל יין ומכדיל עליהם כשה"ג ע"כ . ומאחר דמנכין עליהם כשה"ג ה"ל יין גמור ומקדשין ומכדילין עליו וכן מצאתי בפירוש אל הרב מהר"ש פלוי ז"ל בתשובותיו חלק י"ד סי' כ"ב כתב כלשון הזה ופשיטא דהנודר עצמו מן היין מותר במי צמוקין הנקדח אפי' ביט ואע"פ שיקרא יין לענין הברכה שמכדיל עליו כשה"ג ואומרים עליו קדוש היום משום דשפיר מקרי יין לקדש עליו וחמרא מעליא הוא כמ"ש פרי"ש בתשובותיו סי' ע"ג ונטור ח"ח סי' ע"ב ע"פ

עאלה סימא

9

ע"כ למדנו מדבריו שני דברים הא' דנקרא יין לענין ברכת בורא פרי הגפן ולומר עליו קדוש ושאינו
 נקרא יין לענין הנודר מן היין שיהיה חסור ביין צמוקין וחלי אומר דאף אם נאמר והנודר מן היין
 חסור גמי צמוקין בנדרן דידן אינו נכנס בכלל החרס דאמנא דמוכח טובא שלא הטילו הקהל חרס
 שלא ימצא לשום חרס יין אלא מפני שחד המלכות שהעביר קול בכל מלכותו שאם חרס לא ימצא לו
 שום יין ובשביל שלא יבשל שום חרס בזה ויסתכן גזרו חרס על הדבר וכיון שכן הוא לא גזרו אלא על
 מה שהמלכות מונע אותו ואם ימצאו לו מאותו יין יחייב את ראשו למלך אבל דבר שהמלכות אינו
 מקפיד על זה ושם ימצא בשום בית אין בו עון אשר חטא גם היאודים לא הקפידו על זה ולא חסרו
 בחרס אלא על מה שהמלכות מקפדת וכבר הסכימו מן האחרונים דאפילו למ"ד רמוסיפין על ס
 ההסכמות מה שלא פורש מבח אמנא דוקא דבר הרומה לו משום דאיכא למימר גם בזה כיונו מתקני
 ההסכמות שע"פ שלא פירשו בפירוש אבל להוסיף מה שאינו דומה לה לא אמרין שמוסיפין והשתח
 דאיתין להכי דחזלין בתר הכונה אפשר לומר דאע"ג דיין צמוקים שלא נתמצי הצמוקין ע"י הנשול
 אלא ע"י שריה ששורין הצמוקין ואח"כ מעצין אותם מיקרי יין לקדוש ולכריכה וגם אינו נכנס בכלל
 הנדר כמ"ס מהר"ש הלוי ז"ל כמ"ס הנז' מ"מ כמ"ד יש לאסרו דודאי נכלל בכלל החרס כיון דהמלכות
 מקפיד על יין בזה שאם המנא ימצא לשום חרס יין בזה יחייב את ראשו למלך וכן הטוב והישר בזה
 לבשל הצמוקין על הדרך שכתבתי ושמה חומר דמ"ס מהר"ש הלוי ז"ל כמ"ס שנו דיין צמוקין יין הוא
 לענין ברכה וקדוש היינו יין צמוקין ע"י שריית הצמוקין ולא ע"י בישול וכיון צמוקין שדברו בו ס
 הריב"ש ז"ל כמ"ס וזהו בעל הטורים כמ"ס רע"ב הח' ליתא דכיון דהרב ז"ל כמ"ס א"ח ס' ר"ב השוה
 מי בישול צמוקין למי שריית צמוקין לענין ברכת כפה"ג שאם נמשכו המים מן הצמוקין דמנכרין
 עליו כפ"ה ה"ה לענין קדוש והח' תליא וכו' איתא בכתבא. פרק המוכר פירות דף ל"ו דברסין
 התם חמר רב אין חומרים קדוש היום אלא על היין הראוי לנסך לבני המזבח למעוטי מאי אילימא
 למעוטי קוסם פלוגתא דר"י וריב"ל הוא לא למעוטי שריחו רע ואב"א למעוטי מגולה וכתב רש"י זל
 למעוטי מאי חמר רב אין מנכרין אלא על היין שראוי לנסך ע"ג המזבח אילימא למעוטי יין קוסם
 איתא ולמימר דאין חומרים עליו קדוש היום הא כפ"ה מנכרין ואמאי הא פלוגתא דר"י וריב"ל
 דר"י חמרא הוא ואפי' לענין קדוש ולריב"ל חלח הוא ואפי' כפ"ה אין מנכרין עליו דר"י כיון
 דלבני תרומה חשיב ליה יין כ"ה לענין קדוש דל"ש קדוש מב"ה אלא לענין מיאום משום הקריבהו
 נא לפתח אלא למעוטי שריחו רע ומשום הקריבהו נא לפתח משום מיאום ומיהו כפ"ה מנכרין
 עליו כו' ע"כ. הנה מובחר דהח' תליא דאיכא דמנכרין עליו משום מיאום ומשום הקריבהו נא לפתח
 רע ומגולה דאע"ג דמנכרין עליו כפ"ה אין מקדשין עליו משום מיאום ומשום הקריבהו נא לפתח
 וכיון דמי בישול צמוקין אחר שנפרדו מהצמוקין מנכרין עליו כפ"ה ה"ה שמקדשין עליו הלכך לצאת
 י"ח קדוש והבדלה ושלא ליבשל בגזר החרס הטוב והישר לקדש ולהבדיל על מי בישול צמוקין ע"ד שכת'
 והוי יודע שבהיותי עסוק בזה דקדקתי על הש"י רביע שנוהגין לעשות בשוק השירביטב"ש למכור ימי
 הקין שאינו ראוי לקדש עליו שאין לומר עליו בנכרתו כפ"ה אלא שהכל נהיה בדברו שראיתי לרב
 ז"ל כמ"ס א"ח ס' ד' ב מחורשין אכתב כתוב בח"ח על הארופ"י מנכר עליו שהכל ופאט הוא וענין
 הארופי הוא שדורכין הענבים ואחר דריכתם משימים בתירוש עפר לכן יודע שעה אחת אז יותר
 מעט כדי שיצול היין היוצ' מהם מהרה ויעמוד במתיקותו ואח"כ מחממין אותו בכדי שאז היד סולדת
 בו גם השירביט שבושין בשוק השירביטב"ש משימין העפר בתירוש כדי שיהיה מתוק ולא יהיה בו
 טעם קיוהא וא"כ מ"ס מהארופי דבין בזה ובין בזה אותו העפר גורם שהתירוש לא יעשה יין אלא
 יעמוד במתיקותו ולכן דעתי מסכמת לנכר עליו שהכל וכמדומה לי שנקושט"ב מנכרין עליו וכיון
 שנכתמו שהכל אין מקדשין עליו זה נ"ל פאט הלכך ד

ב
 לו
 לא
 ועת
 להח
 בעיה
 ת
 שאלו
 כמה
 המ
 יעני
 והס
 איכא
 ולא
 דברי
 שגם
 בשלי
 הבלי
 שמו
 א"ו
 ע"כ
 בקנו
 קחו
 הלכו
 הלך
 בהג
 אחד
 עד
 בסו
 היה
 זה
 שני
 אין
 נגמ
 לרס
 כתי

כתוב

כתבתי הצעיר חיים נכמה"י ננכשת ז"ל :

ימה שנינו כפרק היין
 זן איסורין איסור הגאה
 זן ונבמ' ל"א אלא שרפן
 גורים דקרו בהגאה התם
 אז ע"כ ופסקו הפוסקים
 זה כחזיקה מאוס דרביה
 תימא דמחמא זו לא
 זן בהם יין וחומץ ולא
 בהם פיס אלא ליקוהא
 שר לא אציר דכיון דמאוס
 אס דרכן לעשותן בחומץ
 גיס ולערב בהם חומץ או
 הרבכ"א ז"ל הביאה רבינו
 זין שרפן לערב בהם יין
 זן לתת לחומץ יין וחומץ
 זן לתוסס אצורים אפילו
 למכור לגוי חוץ מדמי יין
 זן ז"ל דכל שרפן לערב
 דכן ליתן בהם יין וחומץ
 שרפן אע"פ שנתן יין או
 שאין היין או החומץ או
 מנתן של גוים אבל ליקח
 ין או חומץ או מי בוסר
 והאם ביהושע שנתנין בה
 זן בהגאה ומיהו לא אציר
 חומץ או יין דהיין קודם
 ותם יינן וכן החומץ קודם
 תתם יינן דאצוריה הגאה
 ל דומתו חוץ מדמי יין
 לתוסס חומץ או יין אלא
 יין בוסר לא אציר בהנח'
 הגוהר במגע גוי לא חילוק
 הגוהר בי"ד מימן קב"ב
 זר
 מהג פסוק ליקח מן הגוים
 גאזין כנשנים במים ואין
 ידוע שאין מערבין במים
 נתנין בו חומץ או בוסר
 בו הוא בטל בס' כראיתא
 שיר חיים בכמה"ר ישראל
 ז"ה

מכבר שנת התכ"ר

אל אשר ברא אלהים וכל
 גלברך באמו והגדילו לו
 ואם תבארת אנשים יכתוב
 זן בחר וחשק באבותיו כי
 זן לא חסר דבר ומילתא
 זרוב כל מחמי טין בן
 זין
 זן האובט כל הארץ בהלו
 חור יקרות נודקין אותו
 מאורות לא ידעתי ספורות
 מהם סוף כוף דבש אמרי
 ס שס לן חוק והשפט
 יוראי זה"ר רט"ה על בן
 גבוי

לפני לא יחדל מלפרט כותחא נבוייתא וקורט חלחיתא
 וטיפת חרדל אשאי משכיל אל דל
 המים נכתם עינים מקור מים חיים אשר לא
 יכובו מימיו מי מערה ערו ערו עד היסוד
 חכום אל תהום קורא לקול ליטוריק כל מהכריך וגליך מחזיר
 בשנות ולכל עיף וכדא ובריא ושמא מרגלא בפומיה
 הוא וחסרה ורחשי היא מולאת כמולאת אלוס נוכך ספיר
 ויהלום לשמור את דרך טף החיים
 משפט מקור הברק מחזיק כל בדיק וזורק הברק
 ומלוותו ומיץ רתו להשיב לבנות בניס וחבות
 חרפה פרוהה בכל מדימת המלך מלכו של עולם ולבו כספשו
 של אולס החיה חיים יחייהו לעולם אל יאוב דך נכלס *

עין

עין

עין

עין

ארוכי אל יריאיו והקדים קרוחיו לתורתו לעומת
 מחברתו לכן שמתו פני כחלמים שלחתי ידי ויאל
 עגבר ההילתי ומרגתי תורה היא וללמור אני לריך ובניך
 ושריך לקנות דבר חכמת בינה זה ילא ראשונה ודור' פבונה
 פנבלקתו החוקתי ולא ארפ' ממנ'ל' ועל חסירותו בטחתי כי
 לא ירגשי מהשקפה ויהייתי בעיניו כמתעת' ואשריין נמטי'
 כי אמרתי בכלן נחיה ואל' יבזה ענות עמי כמוני אני לא
 אשלחך כי יאם נרבתני מבאר מים חיים
 נאחי במגלת וספר ואיסור חסתי ולא התמהמהתי
 בו בטח לב תורתו ונעזרתי לחקור ולדרוש ליה
 בצרה כרה ראש כסוף ובראש המה יבנו ואלני אהרום כי
 אערוך המון רבה ונהמתי על עבר ואשר אנהיין בזמן הכלל
 לכן חליר שמניחין והסליכין בתירוש אשר שדורס הישראל
 צנת אל גוים והס"כ השליכין בו עפר ידוע לבן קעה אחת או
 יחדר כרי סילול ייזוכך ויתברר התירוש מהרה ויעמוד
 במתיקותו ימים עד שיבשל ויעשו ממנו דיבשי הנק' ארוכי
 ונהיין פה אחרת שמליכין בתירוש הגוהר אותו העפר
 פהם ואל'ך מתפסל הגוי בניסולו ונשא ונותן בתירוש הגוהר
 לבסלו והונה ממנו ישר' ואלתי את כי אנשי המק' ואמרו שך
 בהגו מימי עולם ונסים קדמוניות ואמרתיה להם קדמוניות אל
 תתבוכו מהיכן ומאין הרגלים ולא מלאחי בפיהם מענה
 נרשם שחן לרבר לתורה ולמעשה ואמרו לי שך נהגיין
 בגלליכול יע"א ורט עלי המעשה וכאן היה זכאן כמלא אים
 חל רב כעלים ירא אלהים הנה"כ כה"ר אברהם אלגזיקיין
 בר' שאיתי את פיו ויוריי ויאמר לי שך נהגיין בגלליכול
 מטולם לפי סביון שהשליכו העפר בתירוש אין שם יין עליו
 ולא יעמוד ימים רבים כי לא יועיל לא ליהן ולא לחומץ ואני
 אצורתי לו מאחר ששטעזו בכיותו תירוש שם יין עליו ומה לי
 שיכרך לימים והרבה יינות פיסים וטובים לימים נפמדים ולא
 ייעילו לא ליהן ולא לחומץ ואחרכא העפר הנה מוכך אותו
 ונשאבו יין טוב מתוך לחיך וכולל יעטם לו באופן אנהיותו
 תירוש שם יין מעליו לא סר וכיון שעוסק בו הגוי אלוקה
 היין הזה מן הגת ללול זך וישר פעלו הרי נתכרך ואיך נהגי'
 בו החר לקנות אותו הדבשי ואני בעניי חקרתיו ודרשתי על
 מה שחך המורה להחר דבר זה ואמרתיו חולי ס"ל למתיר
 להתיר ממ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ו מהלכות איסורי מזבח הכ"ט
 ז"ל ואלו היינו הפסולין לגבי מזבח המתוק והמעושן והמבוס'
 צאם או בשמת עד ששנתנה טעמו לבישל אבל יין שמחממין
 אותו בשמת וכן יין למקוין ויין מנתו אלא שיה מ' יום כל
 חלו היינות לא יביא לכתחלה ואם הביא כאר ע"כ ואיפשר
 שכל זה שמך המורה להם להתיר כיון שהוא מתוק וזה העפר
 הכך לבן טהור הוא שמעמיו במתיקותו וכיון שפסול לגבי
 מזבח אוב לא שייך בו אום נכך לע"ז וכמ"ס הרמב"ם בפ"א
 מהכ"ל אין מתכרך לע"ז אלא יין הראוי ליקרב ע"ג המזבח

זמכני זה כמגורו על התם יינן ונארו על כל יין שיגעו מן היר
 סיהיה אזור בהנח' לא גזרו אלא על היין הראוי ליקרב לפיכך
 יין מנהל של ישראל שטע בו פגוי אעו אסור ומועד לשמות
 עט הכותי בכום אחד אבל יין מוזנ ויין שהחיל להחמץ
 ואיפשר שיפתה אס נגע בו גוי באשר ע"כ
 גרחה לקובר השנתי בי מ"ה הרמב"ם ז"ל יין מתוק שאפ'
 להזכח אינו על יין בן יומו כיומו פתן שדורס יין עלאי
 אכילו למחנה לא דבר אלא על יין ששברו עליו מ' יום ושמי
 מעוק זהו היין הפסול למזבח לפי שכל יין ששברו עליו מ'
 יום זהו מתוק יום כשורה הוא כי עתיד להתחמץ וכל
 העומר להחמץ כחמץ דהי' לפיכך פסול לגבי מזבח ואין בו
 דין נכך אבל זה החירוש שהשליכו בו עפר ואשר אישעוד זה
 ימים במתיקותו עד שיבשלנו לרבי' הרי שם יין עליו ומתכרך
 במגעו ובכגעו בו הגוי ואסור לקנות מן הגוי הרבש הגטשה
 ממנו

והם באולי המתיר התיר ממ"ס הרמב"ם בהלכות מ"א
 וכן יין למקוס ויין מנאו אלא שיה מ' יום והעפר
 שנתנין בו אינו מעמיו מ' יום ולא עשיל מלא דבר זה אין
 לו טעם ולא ריח שרירי ודיעבד כאר כמ"ס הרמב"ם ז"ל ואם
 נהפוך בזכות חמיר דמ"ל דזה העפר לדין הרבש יחשב
 שכתב שם הרמב"ם אורו נאזני המערב אשם נעטרב ביין ישר'
 מעט דבש או מעט אזור האיל ויטרו ראוי לגבי המזבח הרי
 הוא כמבוס' או כשכר ואינו מתאכר ומותר לשמו' עם הכותי
 ע"כ וא"כ איפה זה העפר כדבש יחשב שמתתיקו ומעמידו
 במתיקותו ימים מס' הנה לחסרון ידיעתי כי נתן טעם לפנים
 או' מכני שהעפר אינו מוסיף לו מתיקות אלא שמכררו והכללו
 ומאככו בלבד ועוד את"ל שזה העפר כדבש יחשב כרי כתב
 מרן בעל כסף משנה ז"ל אצלנות בהראיה דמו הוראה זו בשתי
 ידים ובכ"ע טור י"ד ק"י קב"ב כתב יין שמערכין בו דבש
 וכלפלין אס בשנתה טעמו מתמתם אינו כאר במגע הגוי
 וכתב המחפ' והוא הדין בדבש לתאר ואל כלפלין לחוד ע"כ וא"כ
 זה העפר ליומו ולימים אינו מפיג טעמו אלא שמתמיר
 על רגליו במתיקותו עד שיבשל לרבש * ועל שטעמו אחרי
 עוד שמליכין בו חרדל בו' גם כזה אני משפסך אס יא לו
 דין כלפלין אס לא אמרתי להם החרדל הזה מה יועיל בו
 אמרו לי שמעמיו גם כן במתיקותו אמרתי להם יאליכו
 חרדל לבד והעפר למח אותו לי שהעפר מוכך אותו
 והחרדל מעמידו מתוק ליבש אס כן האיסוף מים הוסיכו
 קמה כי החרדל אינו משנה טעמו ובימורק עמו * ולענין
 כונת הגוי שאין מאשכחו לשם יין אלא לשם דבש לא עלה
 בידי להאריך דבר הזה כי אין בידי משכת ע"ז לעיין בשרשי
 הדברים ואף כי אחרי בלותי בזה הענין היתה לי עדנה
 בעדן בן אלהים שמלאתי בתשובות הר"ן ז"ל מגירוב' סימן
 ה' על ענין כיובא בזה שאשאל בארץ הזאת רגילים היא מעט'
 לקחת הענבים ומשימין עליהם עפר לבן ידוע שעה אחת
 או יותר מעט קודם דריכתם כדי שילול היין הינלא מהרה
 ויעמוד במתיקותו ואחר כך דורכים אותו ומבשלים אותו
 היין ביסול יפס עד שיתעבה ונעשה כעין דבש והורה
 לאיסור ומאס ראיה עתה לניון דידן לאסור ומה התם שקול'
 דריכתן הענבים משליכין העפר שגעת דריכתם אין שם יין
 עליו כמו שהורה המתיר ועם כל זה הורה הר"ן לאסור ק"ל
 לג"ר כי אחר דריכת הענבים והתירוף בנת או בחכית שם
 משליכין העפר כי כבר שם יין עליו מכ"ס שאסור *
 ולחכמי גלליכול יע"א לא כתבתי מתרי טעמי חדא כי
 הם נוטעים בדבר ויחזיקו בתורת' אומנותם ומנהג אבותיה'
 ביריהם ועוד כי לא שמעתי להם קל קן קולמושא ועוד
 שהחכ' השלם כמה"ר שמעון בן חביב גר"ו לא בריא וחולה
 לר' העיטם

ספר בעי חיי נקרא עץ הדעת משויה חיד ס"י קע קעא

12

לחגים לא מלאכי לבי להטריח עליו ה' ירפאהו רכואה
 שלימה חכ"ר חמתי ונמרתי חלכה ואשוב' אל יאסי הראשון
 כי חיים הם למואליהם למואליון ומאליון בפה ובחמדי
 תורתו נשענתי כי על הכל יבא דברו הטוב ומה' תהיה
 מטורתו שלימה והנה בשמים עדי וסגדי במרומים ועל
 הרץ מחתת חלוני יורש שלא מהיותי מיום דעתי ארתי
 נכס ספן תוכס במדרגת השם והמעלה לבא במשעול הכורח'
 כי ידעתי שלא ידעתי ספורות ואחרות טהורות כי חס לעלמי
 חני יורש שלא יעלה הפורץ לפרוץ גדר להחיר את האיסור
 הנלע"ד כתבתי לרוח חמרי גואש חברה פלאיניאש

ספר בעי חיי נקרא עץ הדעת משויה חיד ס"י קע קעא

סימן קעא וזה אחר השבתי להחכם הנז'

פרציה דחתי קל' מזון ומחיק שמעתתא אליבא

דהלכתא ההכס השלם ומיהולל מאי כמה"ר
 חברה פלאיניאש גר"ו לאלום חין ק"ז כי ארחה פמו מטע'
 אכנעומין כתב עכסה ימיך אורו נח עיני אור יקרות
 ותחשב לי ראה סניך

והנה כ"ח כשא ונתן כדון הלז של הדבש המהנין לעשות
 בקאשטיליוס אי יאות עבדין למסרו ביד גוי
 קורס שירתיח על האור מפני המתקיות וידעתי שלא היה
 לריך כ"ת להאריך כ"כ כי חס להגדיל תורה כי ההשוכה של
 הר"ן ז"ל שמלא באחרונה היא מקור דין זה והיא מכסת
 פי המסקפק בזה שהוא ממש כדון אלנו ועם סכ"ת כתב
 שהדברים ק"ו אני בעניתי חני רואה ק"ו ואדרבה בהיותי
 נושא ונותן בזה עם החכם השלם כמה"ר חברה פלאיניאש
 אהרן די בוטון ז"ל סח לי כי הרב המובהק מהר"ר מאיר
 די בוטון ז"ל לא היה מורה בדבר לא איסור ולא התו ויהי
 אומר להם אני חני מוחה במעשים' סכר הנהגתם כך ואם
 תשאלו ממני חתימתי להתר חני גותנה ואלאתי לו למה
 נחנה אל הכלים ולא חסר להם בכומי מאחר שהר"ן ז"ל כתב
 ויש לנהוג איסור בדבר וסורף גדר יסכנו כח"ס והשיב לי
 שהיה מחלק בין תשובת הר"ן ז"ל לדון שלכס גירון הר"ן ז"ל
 הוא משליכין העכר קורס דריכת העכבים והמנהג
 שנהגים בקשטיליוס הוא שאחר שנעשה תירוש יפה
 משליכין העכר ואלאתי ומה בין זה לזה והשיב
 דכשמשליכין העכבים בהיות' עכבים חס רולים לזכך אחר כך
 לחזור לעשותו יין יכולין ע"י הסגנת שישימו בפי הגת ויחזור
 היין כבדראשונה אבל כשמשליכין אותו אחר היותו תירוש
 ח"א להזדכך ולחזור לעשותו יין ונהנה רואה כ"ת מדברים
 חלו מדברי כ"ת משא' ק"ו לדון שלך מכרן הר"ן ז"ל וכפי
 מה שאמר החכם השלם הנז' בשם הרב הנז' ונהפוך הוא ודון
 הר"ן גריש מהמנהג שנהגים עכשיו ואני אומר לא כדברי זה
 ולא כדברי כ"ת שהמנהג גרוע מכרן הר"ן ז"ל ולא כס'
 הנז' לדון הר"ן ז"ל גרוע מהמנהג דמאחר שנגיעת הגוי
 בתירוש אינו אלא אחר שהשליכו העכר מה לי שהשליכו
 אותו קורס דריכה מה לי אחר דריכה ומ"ס החכם השלם
 בשם הרב הנז' אינו כדאי להתיר לקיחת הדבש מן הגויס
 חרף דמי האומר דגם כשהשליכו העכר בתירוש ח"א דריכת
 המכבים חס ירבה למכנו ע"י מהגנת דלא יחשו' היין כבדראש'
 ואף ח"א דהכי הוא זה לא מעל ולא מוריד דחין לנו בנגיע'
 גזוי אלא מקומו והעקבותיו דהשתא תירוש הוא מה לי שא"א
 להשמות יין לימים עוד וכי חס ניקח איזה דבר ונשליך
 בתירוש ונדע שאותו דבר יחמין לין ולא יבא לידי יין לטולם
 גתיר בו מנע גוי חלילה ועוד שאם הדברים כנים שלא
 סקפק הר"ן ז"ל כדון שלא אלא מפני משליכין העכר קורס
 דריכת העכבים אבל חס היו משליכין אותו אחר דריכת
 העכבים היה מותר למה אחר להם כהחלט היה לו לפרס

אברהם מהתנ' במנחות כרס כל הקרנות עלה דהך
 מגיל' דחין מביאין לא יין מתוק ולא מטושן ולא
 מבושל פירשו בו שתי לאונות כללשון ראשון פירש מתוק
 תירוש שלא שכרו עליו מ' יום ובלשון שני פירש מתוק מחלין
 ולא מחמת השמש והסכימו התנ' לטירוש הגני ומ"מ אף
 ללשון ראשון לא מפני היותו פסול לנכסין כתייר בו מנע גוי
 דהרי יין מוגז ויין מגולה פסול לנכסין ומנע גוי אומר בו
 אף יין מתוק שהוא תירוש תוך מ' יום אע"פ שפסול לנכסין
 מנע גוי אומר בו תרע שהרי שנינו בפרק רבי ישמעאל
 מאימתי נקרא יין פירוש ליאשר מנע גוי ה' חתהיל ליתמדך
 בו' ואם תירוש משעתו אומר בו מנע הגוי כל סגן בתוך
 ארבעים

ועוד חני אומר דאפילו דימא דין מתוק שער' עליו
 מ' יום פסול לנכסין מנע גוי אומר בו דלא תליא
 הא ביה ובמ"ל ודבר זה מכריח אני מן הירושלמי דגרסינן
 התם ריב"ל היה אומר מתוק מר חר חין בהם מאוס גילוי
 ולא מאוס יין נכך רבי סימון מפרש חסר קוגריטון חסר
 פנישתיכון המתוק מהו חסרא פבושלא רבי יאושע בן
 זירוד הו"ל יין מבושל שפתייחד בראש נכרי אמר ליה כך
 אמר ר"ל מתוק חין בו מאוס גילוי ולא מאוס יין נכך ע"כ
 ולכאורה איכא לאתמוהי דהיכי קאמר בירושלמי דהמתוק
 הוא יין מבושל דהמשע דמתוק ומבושל חרף נינהו וה"ל כפ'
 כל המנחות תנן לא מתוק ולא מטושן ולא מבושל דמשמע
 מתוק לחוד ומבושל לחוד והיה כ"ל דהירושלמי היה גורס
 במשנתנו חין מביאין יין מתוק לא מטושן ולא מבושל ומתא
 והדר מפרש לא מתוק ע"י שיסוף ולא מתוק ע"י ביבול אלא
 סוכרי דס"י ותוס' והרמב"ם ז"ל חין מוכיחין כך ולכן חני
 אומר שרעת הירושלמי ראי כל הפסול לגבי המזבח חין בו
 מאוס יין נכך שהרי יין מוגז ומגולה יוכיחו כמ"ס למעלה
 ולכן ס"ל דתרי מיני מתוק איכא אחר מתוק ע"י ביבול ואחר
 מתוק שלא ע"י ביבול פלא מחלין ואותו שהוא מתוק שהוא
 ע"י ביבול חין בו מאוס יין נכך ואותו מתוק מחלין אע"פ
 שאינו

קכו שבות פרק יא יצחק

והנה מצינו בשו"ת הר"ן סי' ה' וז"ל, שאלת בארץ הזאת רגילין הישמעאלים לקחת הענבים ומשימים עליהם עפר ידוע שעה אחת או יותר מעט קודם דריכתם כדי שיצול היין היוצא מהם מהרה ויעמוד במתיקותו ואח"כ דורכים אותם ומבשלין אותו היין בישול יפה עד שתעבה ונעשה כעין דבש וקוראים אותו דב"ס וכו' ונהגנו בו איסור מיום באנו לארץ על פי החכמים שהיו הנה, וכימיהם היה בדמשק נכבד אחד ובעל הוראה בעינו והתיר בכח הראיות וכו' ונחלקו עליו החכמים, וראיתו שמצא כתוב בשם רב האי גאון שהדבש השנוי במשנת אין מעמידין ואלו מותרים באכילה שהוא הדבש הנעשה מיין, עיי"ש באורך. והשיב הר"ן דאין ספק שהדברים שתלו בדבינו האי משובשים וחס ליה למרן דלימא הכי וכו' ודבש דמתניתין דבש דבורים הוא, וכל המפקפק בזה אינו אלא טועה וא"צ להאריך וכו' שכיון שנמשך לגת או לבור נעשה יין נסך במגעו של כותי ואין רתיחתו ובשולו מוציא אותו מאיסורו ע"כ. מבואר שאפילו תירוש שיצא מתחילה באופן שישאר במתיקותו ולא יהא יין שהרי הניחו עליו העפר קודם דריכתו מ"מ פשיטא להו שהוא יין לאוסרו במגע עכו"ם, וא"כ י"ל דה"ה לענין ברכה ברכתו בפה"ג.

ועי' בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' י"ד דבשו"ת בעי חיי לבעל כנה"ג פסק לענין יין נסך בשו"ת הר"ן דאותו יין נאטר במגע עכו"ם. ועיי"ש במנח"י במש"כ לישב שלא יסתרו דברי הכנה"ג לדבריו שבשו"ת דהעיקר כדבריו בשו"ת דהוי יין גמור. ועי' גם בספר בן איש חי פרשת מטות ס"י שכתב אירופי שהוא מי ענבים שנקפאו וקורין אותו דב"ס מברכין עליו שהכל. משמע מדברי הבן איש חי דאירופי היינו בהיותו קרוש, וי"ל דלכן כתב הב"י בשם האורחות חיים דפשוט שברכתו שהכל, אבל בעודו משקה י"ל דברכתו בפה"ג אע"פ שלא יכול לתסוס, ובמנח"י כ' שכן משמע גם בברכי יוסף.

אך יעוי' בשו"ת הרדב"ז ח"ב סי' תשכ"ט שנשאל אודות התירוש שעושים ממנו העכו"ם הדבש באופן הנ"ל בשו"ת הר"ן, וכ' וז"ל, עיקר איסור דבס [דבש] של עכו"ם אינו אלא מטעם חומרא בעלמא

ספר שדור יצחק
 דהנכות מסו
 חלק 3
 כה"ג כ"א יצחק 333

ה' ז"ל, שאלת בארץ הזאת רגילין מים עליהם עפר ידוע שעה אחת או יצול היין היוצא מהם מהרה ויעמוד ומבשלין אותו היין בישול יפה עד ים אותו דב"ס וכו' ונהגנו בו איסור מ שהיו הנה, ובימיהם היה בדמשק התיר בכח הראיות וכו' ונחלקו עליו בשם רב האי גאון שהדבש השנוי ע באכילה שהוא הדבש הנעשה מיין, ו ספק שהדברים שתלו ברבינו האי זא הכי וכו' ודבש דמתניתין דבש אינו אלא טועה וא"צ להאריך וכו' נשה יין נסך במגעו של כותי ואין איסורו ע"כ. מבואר שאפילו תירוש תיקותו ולא יהא יין שהרי הניחו עליו להו שהוא יין לאוסרו במגע עכו"ם, וין ברכה ברכתו כפה"ג.

וי"ד דבשורת בעי חיי לבעל כנה"ג ראותו יין נאסר במגע עכו"ם. ועיי"ש תרו דברי הכנה"ג לדבריו שבשורת ו גמור. ועי' גם בספר בן איש חי שהוא מי ענבים שנקפאו וקורין אותו ע מדברי הבן איש חי דאירופי היינו הב"י בשם האורחות חיים דפשוט קה י"ל דברכתו כפה"ג אע"פ שלא שכן משמע גם בברכי יוסף.

סי' תשכ"ט שנסאל אודות התירוש :אופן הנ"ל בשו"ת הר"ן, וכ' ז"ל, "ם אינו אלא מטעם חומרא בעלמא

למעשה אבל לא להלכה כאשר כ' הר"ן ז"ל בתשובת שאלה, והטעם לפי שמערבין עפר לכן עם הענבים, ובכמה מקומות נהגו בו היתר וכו'. מבואר דאותו יין מדינא מותר במגע עכו"ם, ולפי"ז י"ל דה"ה לענין ברכה ברכתו שהכל וכמש"כ הכנסת הגדולה.

והנה לפי מש"כ המנחת שלמה דמיץ ענבים כיון דמיד כשנסחט חל עליו שם יין לקידוש ולברכה שפיר נשאר בברכת הגפן גם כשנתבשל ושוב לא יכול לתסוס, א"כ שאני מיץ ענבים שלנו מדברי הרדב"ז, דהוא מיירי בנתנו עפר על הענבים דמעולם לא היה התירוש ראוי להיות יין.

ומהגרי"ש אלישיב שליט"א שמעתי דאין נראה לחלק בזה, כלומר דכל שאין ראוי להיות עתה יין אין נפק"מ בזה שבשעה שנסחט היה ראוי להיות יין.

והנה בב"ב צז: מבואר דיין היליסטון כשר לקידוש ופי' הרשב"ם דיין היליסטון היינו יין מתוק וחלש מאד, ובמאירי שם כ' דיין המתוק מאליו בלא שום סיבה עד שאינו משכר פסול לגבי מזבח ומקדשין עליו. מבואר דיין שאינו משכר מ"מ כשר אפי' לקידוש ומברכים עליו כפה"ג, וא"כ לכאורה גם יין שנתנו בו עפר אע"פ שהוא מתוק ואינו משכר כשר לקידוש וברכתו כפה"ג. אך י"ל דהמאירי מיירי ביין שיש לו מעלת יין דהיינו יש בו מעט אלכוהול שעל ידי כן הוא משמח וכדמשמע מלשון הרשב"ם שכי' שחלש מאד, ולכן כשר לקידוש וברכתו הגפן, אלא שאינו יכול לבא לידי שכר שלכן פסול לניסוך דכתיב בו נסך שכר, אך הרדב"ז מיירי שע"י העפר אין לתירוש חריפות כלל ולכן אין לו מעלת יין וכמו כן מיץ ענבים שלנו שאין בו חריפות כלל. כן שמעתי מהגרי"ש אלישיב שליט"א.

והנה יש מיני מיץ ענבים שלפי עדות היצרנים נותנים במיץ חומר שלא יוכל לתסוס ולהיות יין וקודם נתינת המיץ בבקבוקים מוציאים אותו חומר שניתן בו ולכן בבקבוק פתוח יכול המיץ ענבים להפוך

כבוד הרה"ק הרב ר' יצחק
כ"ך ע"ה

כו

תשובות איברא

16

קודם השקיעה, אם עדיין לא התפללו מנחה, וכ"ש בערב שבת, ולהמנחת חנוך במצוה ק"פ אפילו קבלה לא מהני בזה כיון שנוגע לבטול מצוה (וכ"ש אם גורם עבירה) יעוי"ש.

סימן יז

א. בדיני הדלקת נרות

בענין הדלקת הנרות פסק של כ"ג אמת. וח"ו לברך בביהכ"נ ומפורש שעל נר ביהכ"נ אין מברכין.

וקבלת ש"ק של הנשים אין מחייב את האנשים ובנשים גופייהו מהני מחשבה שלא לקבל שבת, אם הוא מוקדם, ואף שנוהגות לברך אחר הדלקה ומקבלות שבת בהדלקה, פשטות הדין הוא שמברכין בזה קודם לעשיה כבכל המצוות ואף שנהגו לברך אח"כ ואין אחר המנהג כלום אבל לעת הצורך אפשר לשנות לברך קודם ולא לקבל ש"ק. ועכ"פ מהני מחשבה ותנאי. (תש"כ)

ב. כוסות של נייר אם יש להם דין כלי

ע"ד כוסות נייר איני רואה חשש בזה — מה שמסתפק שמה אין זה בכלל כלי, הנה מצינו במס' כלים פי"ז משנה ט"ו שנקרא כלי וגם לענין כסוי מצינו במשנה, וגם חשש חמץ איני רואה בזה. מובן שמצוה לברך על כוס נאה, אבל אם אין לו אחר, או שהוא עני יכול להשתמש בו. וגם כשר לנטילת ידיים. (תשט"ז)

סימן יח

ע"ד יין של "גרייפ דזשוס"
אם כשר לקידוש ולד' כוסות

(1)

יקרתו הגיעני שמערער על סוחרי היין שמדפיסים על הצלחיות של "גרייפ דזוס" — [מיץ ענבים] כשר לד' כוסות בסתם. בודאי הי' להם להדפיס שזה רק לחשים שאין יין הגון לבריאותם. ומובן שלא כל אדם מחויב וראוי ליטול את השם להחמיר כהריב"א אבל לבריאים פשוט, שעיקר שם היין הוא מקושר עם חוזק וחריפות — כבקראי דמשלי ובגמרא — אבל מכיון שיין מגתו כשר לא גרע זה מיין מגתו, ואמנם יש בו קצת בישול, ונחלקו בזה הראשונים במבושל ממש ופסקינן דיוצאין במבושל, וכאן לא הגיע לנקודת הרתיחה. ואמנם יש להחמיר שלא ליתן לתוכו מים למזיגה הרבה, ורק יין חזק מדינא

כתבי הגרי"א הענין

יטת הגאונים גם הם לא הקילו בג' הגרש"ז היקל דשיעור שעה אחר תלמידיהם היו מראשי הישוב באה"ק הם היו בבחינת מרא דאתרא (ומיום וזת התישבו באה"ק, רבים מחמירים פ"סו הזמנים במדינה. ונבוא לענין רבני המדינה מורי הוראה מחליטים עת הגרש"ו, אבל כהיום רבו רבנים מנחה אחר השקיעה הידועה ומתחילין נה, ע"פ שיטת ר"ת ובנוגע להחמון ורבה אחר השקיעה הרי הם בהכרח ורגילה. כנראה שיש סוברים כדעת "ת ג"כ יודה שלדין דלא בקיאין ת כשהשמש בראשי הדקלים, וא"כ זה כתרי קולי דסחרי אהדי באיסור לע"ה זהו מכשול הרבים, כי אותם מקדימים לצאת מן השבת, ואמנם ב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים אבל ע"י צדיקו הזמן של שקיעה הנראית, או ח"י מינוטין, ובמוצ"ש להחמיר וטין מן השקיעה ויוסיפו מעט מחול והנסיון גראים כוכבים הרבה אפילו קבלת שבת קודם השקיעה הנראית ל ביר"ט שני ובתעניות דרבנן ולענין ת תפלת מנחה וקבלת שבת לעשות דם ע"ב מינוטין. וכ"ז לענין מלאכה ק"ש לר"ת יוצאים מפלג המנחה ש בביהכ"ס קודם הזמן אלא שצריך

פ"סו וידביקו פתקא נוספת שהנוהגים ת מוכרחים להמתין במוצ"ש לעשות זקיעה הנראית. וראיתי לרמז במאמר זשמור דהיינו איסור מלאכה שנכלל שבת שנכלל ב"זכור" (בדוגמא לשאר מר זה לענין המאחרים קבלת שבת ונת עזרא בטלוה חז"ל משום בטול ש, ומעיקר הדין מכיון שגם רוחצים וך מנחה קטנה שהוא שלש שעות

כתבי הגרי"א הענקין

כח

יכול לתת לתוכו מים כמוזיגה כרבא ויותר מזה כל שיש בו טעם יין אלא שאם נותנים בו צוקער או דבש יש להחמיר גם ביין חזק, כי הטעם בא ע"י הדבש ג"כ שמצטרף ליין בא החזק והחריפות גם ממנו.

ואמנם מצאתי בתשובת כנה"ג סי' א' שפוסק שהיין שמפזרים על הענבים עפר לבן בכדי שלא יהי' תוסס ולא יגיע לחזק — שמברכין עליו שהכל, ואינו נאסר במגע א"י, ומביא זה בשם ב"י, שכותב בלשון איספאנולי או ערבי.

כנראה החילוק הוא בין יין מגתו — שראוי להיות חזק שאז דין יין לו ובין זה שבעיקרו כבר אינו ראוי להיות חזק שאז אין לו דין יין אף שנעשה ממיץ ענבים. ולפי"ז יש להסתפק בגרייפ דזוס — כדעת הדר"ג — כיון שנעשה בו מעשה שלא יגיע לתסיסה אף שכבר הגיע לכלל יין (והא דין מבושל כשר אפשר דמיירי שכבר הי' תוסס).

ויש לעיין בכל מיני יינות שכשרים בדיעבד לנסכים (בגמ' דב"ב צו), ועכ"פ מי שיכול לשתות יין, בודאי אין לו לצאת בגרייפ דזוס. (תשכ"ב)

(2)

ע"ד גרייפ דזוס קבלתי ידיעות מרבנים העוסקים בזה ואמרו לי שאם מניחים אותו באויר שאינו קר נעשה יין והרבה מיני יין הנמכרים בשוק היו מתחלתם גרייפ דזוס.

אנכי כתבתי ב"הפרדס" בשם כנה"ג תשובה א' שכתב בשם הב"י שאותם המשימים מין עפר לבן על הענבים קודם הסחיטה או ברכת המשקה שהכל, ואין דינם כסוחט אשכול ענבים שראוי להיות יין וע"כ ברכתו בפה"ג אף שאין בו חזק היין עדיין וכ"ז אינו ענין לגרייפ דזוס של עכשיו.

אמנם כתבתי שמי שיכול לשתות יין צריך לשתות יין רגיל, שבכל התורה והגמ' מקושר יין עם שכרות, שעיקר יין הוא כשראוי להיות שכור על ידו ומשמח, אבל למי שאלקוהול אינו מורשה לו מהרופאים פשוט שיכול לברך עליו בפה"ג ולקדש אפילו הוא מבושל כדפסקינו. (תשכ"ד)

סימן יט

א. איסור טראנזיסטור

הנני מביע בזה מחאתי להודעה (נדפסה ב"פארווערטס" בניו יארק, 10 ביאנואר, 1966) מאת "הרב פרופסור י. ניומאן", שכיון שנתתי היתר לפתוח בשבת מקרר שאין אור דולק בתוכו, יוצא מזה שמותר להשתמש בטראנזיסטור בשבת. השערה זו לגמרי אין לה יסוד, כי אסור בהחלט להשתמש בטראנזיסטור בשבת, אפילו אם הכין אותו לפני שבת באופן שיפעול בשבת. (תשכ"ז)

בדבר המ

לה

שעל ידם

הגבוהות ל

אף ש

איני רואה

וי"ח, בכל

ואפילו בר

הידוע שמ

ובעלג

ואין שום

גדול לישו

הבנינים ל

השבת לצי

וידוע

עשו זה ע

בדבר ש

ק

אפשר הי

בלי שם ל

ועליו

וה' ינחנו

אם י

שם כל ה

ואפשר ל

ומה

קריאת מ

אף שכנו

בשעת בניית זיהומי צביון, אמר צבונתו שמתנה צפירות שצונה בית ועד, אבל לא שיהא קדושה זיהומי עליו וכי עכ"ל, ונראה דמה שהביא בשם ד"ק אי שהתנה צפירות זה רק לרווחא דמילתא, אבל גם בלא תנאי צפירות, סתמא דמילתא הכי הוי מכלה ראיית של מעשה רב כג"ל וככל המבואר שם, וכ"ז נראה דשייך גם צנדי"ד לאצטרופי לכל הג"ל, ולריוותא הרבה בזה, דאף דהד"ה שם (סי"ב) מתמיר מאד שלא לסתור הישנה קודם החדשה אפילו אם יש לו מקום ללגוי, בלתי אם יושלם הראשונה שיוכלו להתפלל בה בקין וצחורף עכ"פ על דהדחק עיי"ש, דצנדי"ד אף לשיטתו אין חשש מעטס הג"ל,

ומכש"כ דצנדי"ד יש גם בהכניס אחריתי לא רק מקום ללגוי כג"ל.
תבוא לדינא דצבאטרופות כל הג"ל, מותר לסתור עיי"מ לצונת לפאר לגדל להרחיב ולרום בית ד' מקדש מעט. וזכרה לחזות צנוטס ד' צבנין בית עולמים צבואת גוא"ל צב"א.
והנני בזה דודו דושה"ע כה"י וצשלמא רבא חותנו גיסי הגב"ל שליט"א, וזכרה לחוג את חג המזות בשמחה ודילות ולאכול מן הצבחים ומן הפסחים על קיר מצבתו לריון צב"א.
יצחק יעקב ווייס

סימן יד

בנדון יין מיץ ענבים הנעשה מרכז יין לענין "בורא פרי הגפן"

בס"ד, חודש אדר תשמ"א.

← **הנה** מיץ ענבים הנעשה מרכז של תירוש מענבים תחת השגחת הבידי"צ, היינו הרבו נעשה תחת השגחה וניתן ההוראה כמה רבו ליתן לתוך המין, וגם ליתן חלק יין גמור, ומחמת שלי"ה אפשר לסתור ליתן כ"כ אחוים רבו ויין כפי הוראת הבי"ד, לכן נתפרסם שיש להוסיף כאו"א לצורך ברכת בפה"ג כמה אחוים יין גמור כפי הוראת הבידי"צ, והנני בזה רק לברר מה שנוגע לברכת בפה"ג אם נעשה כפי הוראת בי"ד כג"ל.

היות שיצא קול בעיר שהמין ענבים הנעשה מרכז של תירוש מענבים שמבשלים את התירוש כל כך עד שהתירוש עומד על רבע, אח"כ מוזגין את הרבו עם מים ויין כפי הוראת הבידי"ד, ונעשה תחת השגחה עוד מגוי"צ הבידי"צ וצללה"ה שלפנינו, ומברכין עליו בפה"ג, ועבשיו אומרים בשם רב גדול אחד שליט"א שאין לו דין יין ומברכין עליו "שהכל", ובאשר שלענ"ד לא כן הוא וכבר נהגו כן בכמה מדינות לעשות מיץ ענבים כג"ל, ומברכין בפה"ג, ואין פוצה פה ומצמצף, לכן הנני לבאר שאין לענ"ד לחשוש כלל בזה.

הנה נאמר לי שהרה"ג הג"ל, בנה יסוד ערעורו על דברי כנה"ג צתשובה (סי' א') שכתב וז"ל והוי יודע שבהיותי עסוק בזה דקדקתי על השירצ"י וכי שאין ראוי לקדש עליו, ושאין לומר עליו צברכתו צפה"ג אלא שהכל נהי צדצרו, שראיתי לרב ז"ל צב"י (א"ח סי' ר"ב מחודש א') כתב כתוב צא"ה על האירופי מברך עליו שהכל זפשוט הוא, וענין האירופי הוא שדורכים הענבים ואחר דריכתם משימים צתירוש עפר לכן ידוע שעה אחת או יותר מעט כדי שילול היין הוולא מהם מהרה ויעמוד צמתיקותו, ואח"כ מתממין אותו בכדי שאין היס"ב (צכ"ה העתיק בכדי שהיס"ב), גם השירצ"י וכי משימים העפר צתירוש כדי שיהי מתוק ולא יהי בו עטס קיוהא, וא"כ כ"ש מהאירופי,

דבין בזה וצין בזה, אוחו העפר גורם שהתירוש לא יעשה יין, אלא יעמוד צמתיקותו, ולכן דעתי מסכמת לצרך עליו שהכל, וכמדומה לי שצבאטרופא כך מצרכין עליו, וכיון שצברכתו שהכל אין מקדשין עליו, וזה ג"ל פשוט כנלע"ד עכ"ל. וס"ל להרה"ג הג"ל לדמות נד"ד גם כן לזה.

והנה כפי שנאמר לי בסדר עשיית מיץ ענבים מרכז הג"ל, אין נוהגין צתוכו כמין עפר הג"ל, ואין כאן רק צישול הרבה עד שנתמעט זעמד על רבע, אשר כמו למי"ד דאין מצרכין צפה"ג על יין מבושל, כמבואר צב"י (א"ח"ס) שם דברי הפוסקים שס"ל כן, שלפי שיטתם כתוב צשערי תשובה לגאונים (סי' רנ"ח), וז"ל וצשאלתם יין מבושל בין שעומד על רבע בין חסר אלא רבע א"י פחות מרבע, בין שנושכר בין שאינו משכר כלו גשתנה לגריועווא, ואין מצרכין עליו ואין מקדשין עליו, ומצרכין עליו שהכל, לפיכך אין צו משום גילוי, ואין צו משום מגע גוי, דאמר רבא יין מבושל אין צו משום גילוי, ואין צו משום מגע גוי, ואין צו משום יי"ג, ורבא מילתא פסיקתא קאמר מבושל סתמא, ל"ש ולטמק ל"ש חסר יבט, זג"ש נגמר על רבע, וכן הלכה עכ"ד. (והובא בס' תוי"ת, א"ח"ס), והיינו משום דהגאונים הג"ל, מן הסוכרים דעל יין מבושל אין מצרכים צפה"ג כג"ל, כמו"כ להעוש"ע שם (סעי' א') שפסקו להלכה, דאע"ג דלענין יי"ג לא מתנסך צמבושל, אבל צפה"ג מצרכין, וע"י מג"ח שם, לדידהו מדנקטו סתמא דעל מבושל מצרכין, אין חילוק כמה שנתמעט ע"י הצישול, דאפילו אם נתמעט כל כך עד שעמד על רבע מצרכין צפה"ג.

אמנם אף אם נוהגים צתוכו כמין עפר הג"ל, אשר לפי דברי כנה"ג הג"ל אין מצרכין צפה"ג, ולפי"ז צתירוש שנתנו צו העפר הג"ל שיעמוד צמתיקותו, אין מצרכין צפה"ג, ויודע דלמעשה עושין כן בכל תירוש, שנותנין צו כמין חומר הג"ל, שיעמוד צמתיקותו, וכ"ע מצרכין כעת צפה"ג, ולא שמענו מן שיקפק בזה. והעטס נראה דמזינו לכנה"ג

בעלמו במק"א וכן ש"פ דלא ס"ל כן, כי כבר דנו
 בזה בתשו' הר"ן (סי' ה') והכנה"ג בספרו בתשו'
 צעי חיי (חור"ד סי' ק"ע וקט"א), לענין מגע עכו"ם
 באירופי הכ"ל, דס"ל דיש בזה משום מגע עכו"ם,
 דיש לו דין יין גמור, וז"ל השואל בתשו' צעי חיי
 (סי' ק"ט) שם, ונהמתי על עפר ואפר שנוהגין בזמן
 הצליר אכן חליר שמניחין ומשליכין בתירוש, אחר
 שדורם הישראל בגת של גוים, ואח"כ משליכין בו
 עפר ידוע לכן שעה אחת או יותר, כדי שילול ויזדכך
 ויחברר התירוש מהרה, ויעמוד במתיקותו ימים עד
 שיחבשל ויעשו ממנו דיבשי הנקרא ארופי, וינהגין
 פה, שאחר שמשליכין בתירוש ההוא אותו העפר,
 משם ואילך מתעטל הגוי צביטלו, ונושא ונותן
 בתירוש ההוא לנשלו, וקונה ממנו ישראל, וכח
 דשאל לגבי המקום עטם הבהיר, ולא מלאו צביטם
 מענה, ושאל חכם א' ואמר שכך נוהגין בגאליפול,
 לפי שכיון שהשליכו העפר בתירוש אין שם יין עליו
 ולא יעמוד לימים רבים וכו' עכ"ל.

← והגלענ"ד דאיתו חכם אול בשעת תשו' הכנה"ג
 הכ"ל, דע"י נתינת העפר הכ"ל צטל

ממנו שם יין, ואין מצרכין עליו צפה"ג, וע"י צרה"ש
 (צ"צ דל"ז ע"א) שכתב בשם הר' אברהם על שאין
 מגע עכו"ם אוסר בהמד' אלא"כ ראוי לנרץ צפה"ג,
 כגון דרמא תלתא ואחו ארבעה, ובראש"ד הי' אומר
 כיון שאנו רואים שתמיד משוכה לשתי, מוחלף ביין
 גמור, ואין להחיר צמגע עכו"ם, ועוד יש לחוש שמה
 מנכיסים אותו לעבודת כוכבים הואיל והוא משוכה
 לשתי, ודין אותו כדרך שאמרו בתרומה ראשון ושני
 אסור, או שמה יש לדמות מגע עכו"ם בתמד' למה
 שאמר ואל הקדש לעולם אסור, וזה"ל יונה ז"ל כתב
 דחמד של שמרים כ"ז שלא מלא יותר מכדי מדתו
 שמוחר דכיון שהחירו חמד שני צמטער, למדנו
 שנתבטל עטם היין צמים, ואין מגע עכו"ם אוסר
 בו, וגם אין דרכו לנסכו וכו', אלל בתמד' שמשמיים
 מים שגדרסים צרגלים ולא נעלו בגלגל וקורה, יש
 להחמיר בתמד' ראשון ושני וכו', וכיון שכך הוא אין
 יכולים לעמוד על הדבר כמה יין יש וכו', אלא דלענין
 צרכה כיון שיש ספק צדצר כמה יין יש, מצרכין עליו
 שני"צ, אלל לענין מגע עכו"ם יש לנו להחמיר עד
 שיכא כל כך גרוע שאין דרך צני"א לשחוחו עכ"ל,
 והוצא שיעות אלו צעור צביי (סי' קכ"ג צו"ד),
 וכן צשי"ע שם (סעי' ע' וי"א).

הרי זולת מה דחתי למוחלף, או היכא שיש ספק
 כמה יין יש, דין מגע עכו"ם וצפה"ג שוים,
 דכל היכא דאין מצרכין צפה"ג לכ"ע, אין אוסר מגע
 עכו"ם, וא"כ צנתן אותו חומר שיעמוד במתיקותו,
 ולהכנה"ג צשה"פ פשיטא ליה דאין לו דין יין לנרץ
 עליו צפה"ג, ממילא אין בו משום מגע עכו"ם.

← אבל השואל בתשו' צעי חיים שם, וכן הכנה"ג שהוא
 ג"כ המחבר תשו' צעי חיי דחובה את המתירים
 מגע עכו"ם בזה צשתי ידים, וזהבאו כן מתי הר"ן.
 וכתבו צלשון ודאית, ולא משום אחי למוחלף או
 איזה ספק, אלא צפשיטות וודאית, דצטבל נתינת
 צחור החומר הכ"ל לא נפקע ממנו תורת יין, ואדרבה

מזקק אותו ועושה אותו יין טוב, ודחו צתשובתם
 שם אה דצרי החכם, מה של"ד להחיר מעט דע"י
 החומר לא יעמוד לימים רבים כנ"ל, דמאחר צצטעחו
 צהיותו תירוש שם יין עליו, מה לי שופסוד לימים,
 ואדרבה העפר הזה מזקק אותו ועושהו יין טוב
 מחוק לחיך אוכל יעטם, וכיון שעוסק בו הגוי נהנסך,
 ודנו שם רק לענין נכך, וז"ל השואל שם ואמרתו אולי
 ס"ל למחיר להחיר, ממש"ב הרמב"ם ז"ל (פ"ו מה' מה'
 איסורי מצח הכ"ט), וז"ל ואלו היינות הפסולין
 לגבי מצח המתוק והמעושן והמבשל צאש או צשמש
 עד צשחנה עטמו לציטול וכו' ע"כ כו', וכיון שפסול
 לגבי מצח, שוב ל"ש בו נכך וכו', ונראה לקולר
 השגתי, כי מש"ב הרמב"ם יין מחוק וכו' לא דבר
 אלא על יין שצצרו עליו מי יום, והוא מחוק, יום
 צשורה הוא כי עמד להתחמץ וכל העומד להתחמץ
 כחמוץ דמי, וכו', אלל זה התירוש שהשליכו בו עפר
 ואפר שיעמוד זה ימים במתיקותו עד שיצטלנו
 לדצשי הרי שם יין עליו ומתנסך צמגעו וצפגעו בו
 הגוי, ואסור לקנות מן הגוי הדצש הנעטע ממנו
 עכ"ד.

ועוד כתב שם, וז"ל ואם באולי המחיר החיר ממ"ש
 הרמב"ם צה' מ"א וכו', ואם נהפוך צזכות
 המחיר דזה העפר לדין הדצש יחשב, שכתב שם
 הרמב"ם הורו גאוני מערב שאם נהערב ציין ישראל
 מעט דצש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לגבי
 מצח הכרי הוא כמבשל או כשכר ואינו מתנסך
 ומותר לשתוחה עט הכותי ע"כ, וא"כ איפה זה
 העפר כדצש יחשב שממתיקו ומעמידו במתיקותו
 ימים מספר, הנה לחסרון ידיעתי כי נתן עטם
 לפגם, א' מפני שהעפר אינו מוסיף לנו מתיקות
 אלא שמצצרו ומלללו ומככו צלצד", ועוד אה"ל שזה
 העפר כדצש יחשב, הרי כתב מרן צעל הכ"מ ז"ל,
 שאצות ההוראה דחו הוראה זו צשתי ידים, וצשי"ע
 עור יו"ד (סי' קכ"ג) כתב יין שמצרכין בו דצש
 ופלפלין אס נשתנה עטמו מחמתם אינו נאסר צמגע
 הגוי, וכתב המפה והה"ד דצש לחוד או פלפלין
 לחוד ע"כ, וא"כ זה העפר ליומו וליומים אינו מפיג
 עטמו, אלא שמעמידו על רגליו במתיקותו עד
 שיחבשל לדצש, ועל שעטנו עוד שמשליכין בו חרדל
 כו', גם בזה אינו מסתפק וכו', אמרתו להם ישליכו
 חרדל לחוד והעפר למה, אמרו לי שהעפר מזכך אותו
 והחרדל מעמידו מחוק לדצש, א"כ הוסיפו מים
 הוסיפו קמח, כי החרדל אינו משנה עטמו וגימוקו
 עמו וכו', ואף כי אחרי צלותי בזה הענין היכה לי
 עדנה צעדן גן א', שמלאתי צתשובת הר"ן ז"ל
 מגירוגיה (סי' ה') על ענין כיוולא בזה, ששאל,
 בארץ הזאת רגילים הישמעאלים לקחת הענבים
 ומשימים עליהם עפר לכן ידוע שעה אחת או יותר
 נעטע קודם כדי שילול היין היוולא מהרה ויעמוד
 במתיקותו, ואח"כ דורכים אותו ומבשלים אותו
 היין צישול יפה עד שיחטבה ונעשה כעין דצש, וכורה
 לאיסור, ומשם ראי' יותר לנד"ד, ומה החם שקודם
 דריכתן הענבים משליכים העפר צשעת דריכתם אין
 שם יין עליו כמו שבורה המחיר, ועם כל זה הורה
 הר"ן לאסור, וק"ו לנד"ד כי אחר דריכת הענבים

והחירות צגה או בחצית שם משליכין העפר כי כבר שם יין עליו" מכש"כ שאסור וכו' עכ"ד.

והנה תרחי שמי"מ בדצריהם בני"ל, א' דצהמליאות עשיית ארופי בני"ל, יש צ' שלבים, א' שצמוד שהוא יין ושימו צו עפר ואפר בני"ל, צ' שאח"כ מצטלים אותו עד שנעשה כמו דבש. צ' שצלב א', היינו קודם שבישלו, אף ששמו צו העפר ואפר בני"ל שיעמוד במתיקותו, אין להר"ן בחשבתו, ולצעל הכנה"ג בספר צעו חיי וכן להשאל שם שום ספק דע"י נתינת העפר לא נשתנה לגריעותא מתורת יין, ופלוניו רק אם יש משום מגע עכו"ם מטעמים בני"ל, ואדרבה י"ל נתינת העפר הי' צו שינוי למעלותא ומנסך, וא"כ הה"ד פשיטא דלר"ך לברך עליו צפה"ג, וצלב הצ' אין ספק שאינו מנסך אחרי הבישול, אמנם צווגע לברכה, הרי לפי הלכה מברכין צפה"ג גם על יין מצושל, אבל צווגע לאחר שנועשה דבש יש לדון כדלהלן.

הנה הפמ"ג בפתיחה הוצא צתו"ח שם (אות ד' ד"ה ועיין) הניח בל"ע ציון שנקרש אם מברכין צפה"ע או צפה"ג עיי"ש, והנה מדכתב דספק אם צפה"ע או צפה"ג, משמע אבל לא שהכל, וצתו"ח שם כתב, וע"י צו"ד שם (קכ"ג ס"ה ברמ"א) וצ"ש"ך (י"ב) ציון שנקרש דכל זמן שנקרש אין צו משום מגע עכו"ם, א"כ י"ל דינו כאוכל, ע"י צתו"ח (ס"י קנ"ה) צמסקה שנקרש ואין צו עופה ע"מ להטפוח, לכ"ע מקרי אוכל, וע"י מג"א (ס"י פ"ב סק"ב), ואם צווגע היין, הגם שלאחר שחזרה לקדמותה דין יין שיש לו, מ"מ צומן שנקרש דין מאכל יש לו (ומותר לשותתו אף צשעה שחזרה לקדמותה), ק"ו לענין ברכה שאכל כשהוא קרוש ודו"ק עכ"ל, והנה כ"ז כשאכלו כשהוא קרוש, אבל אם חזרה לקדמותה, פשיטא דדין יין לו ומצרך בורא פרי הגפן, אמנם בספר כף החיים שם (ס"י ר"ב אות י"ד), כתב צשם ס' בית יהודה (אות ס"י ס"א), דיון המצושל שמתעבה ונועשה אוכל מברכין עליו צפה"ג עיי"ש, הרי יש צוה מחלוקת הפוסקים, ולדברי התו"ח בני"ל, י"ל דפליגי דוקא היכא דיש עופה ע"מ להטפוח, דצא"ן עופה ע"מ להטפוח לכ"ע מקרי אוכל.

והנה ז"ל הצ"י (אות ס"י ר"ב) שעליו נבנה דברי הכנה"ג צתשו בני"ל, כתוב צת"ח על ארופי מצרך שהכל ופשוט הוא עכ"ל, והנה כתוב סתם "ארופי", ולא פ"י צחיזה שלב, אם קודם שנעשה דבש, או אחרי שנעשה דבש, אמנם נראה דהשם ארופי בודאי נקרא כשכבר נשלם עשייתו, והיינו אחר שכבר נעשה כמו דבש, וכן נראה ממש"כ "ופשוט הוא" דאם קודם צעת שעדיין משקה, רק ניתן צו החומר בני"ל, כמו שגראה מהכנה"ג, א"כ אף דגאמר דס"ל דאף צכה"ג יש לברך שהכל, ולא כמו שמוכח מדברי הר"ן והכנה"ג צתשו צעו חיי בני"ל, מ"מ לאו פשוט הוא כל כך, וכן כתוב בצמח צברי יוסף שם (אות ג'), וז"ל על ארופי שהוא מי ענבים "שנקפה" מברך שהכל וכו' מר זקנינו הרב החסיד מהר"מ אזולאי זל"ה צהגהותיו כתי"י עכ"ל, הרי דיוק וכתב

"שנקפה", ש"מ בני"ל, אך ל"ע מש"כ אח"י צברכ"י שם, וז"ל וכן ראיתי צתשו הרב כנה"ג הדפסות (ס"י א') שכתב דאם נתן עפר ידוע למחוק מצרך שהכל, וכן על הארופי, וע"ש מש"כ צדון הצרצ"ט, וע"י מש"כ צב"י צשם ארחות חיים עכ"ל, וכן הושתק בספר כה"ח שם (אות ע"ז). ומדכתב על דברי מהר"א אזולאי שדיוק וכתב על הארופי "שנקפה", דכן כתב צכנה"ג בני"ל, משמע דתרווייהו צחדא מחתא מחתויהו, ולהג"ל צכנה"ג גבה עורא ביוה"ס, אמנם כדי שלא יהי' דברי כנה"ג סותרים עלמם ז"ל דיש איזה חיבור לשון שנשמע צהדפסה צכנה"ג, ולריכוס לאחדם עם הכתוב צבני חיי בני"ל.

והנה צד"ד דמצטלים תירוש עד שעומד על רבע לא הגיע לכלל זה של יקפה או נעשה כדבש בני"ל, וכמו דמוכח מדברי השערי תשובה להקדמונים בני"ל דכתב רק לשיעמו דס"ל על יין המצושל מברכין שהכל, צין שעומד על רבע וצין שאין חסר אלא רבע מברכין שהכל, מוכח הא זולת זה הי' מברכין צפה"ג אף שעמד על רבע בני"ל, וצבני"ל ש"מ נמו, דאף אמנם יש לדון, עפ"י"מ שכתב צר"ש שם (צב"ב דל"ז ע"ב ס"י י') דיש אנשים שאין יכולין לשותת יין מצושל לפי מחמת חוזקו כואב לו בראשו עיי"ש, א"כ י"ל אף דצתסם מצושל, רק יש אנשים שכואב להם, אבל מצושל הרבה עד שעומד על רבע יש הרבה אנשים שכואב להם, וי"ל דליתו רתוי לברכה כלל, אבל הרי מדברי הקדמונים צשערי תשובה, מוכח דראוי לברכה, וי"ל גם צוה, כמ"ש צש"ע הרב (ס"י ר"ד סע"י ז') וז"ל יין מצושל לא נשתנה לגריעותא, אש"פ שאין כל אדם שותה יין מצושל כחי מפני חזקו, מ"מ טעמו וריחו הם מצוהמים יותר, ולפיכך לא נשתנית צרכתו ומברכין עליו צפה"ג עכ"ל, וכה"ג כתב (צב"י ר"ב סע"י י') לענין יין חזק, דאפי"ו הוא יין חזק שאינו ראוי לשותת צנא מים, ואין זה דרך שתייתו ושתייתו כשהוא חי, מ"מ אם רונה לשותתו מצרך ע"ז צפה"ג, וציתת י"ל דלא גרע ממה דתיחא צש"ע (ס"י ר"ד סע"י ה') גבי שמרי יין, דכתב הנחצר דמברכין עליו צפה"ג, אף דמזיקו ע"י צמג"א שם, אך כ"פ נתקשו צוה, אך יש לברך על דבר המזיק, וע"י מ"ב שם (ס"ק פ"ז), שכתב דמירי שנלץ רק הלחלוחית, ויש לדון צד"ד, אם הגיע נכני זה שזיק אם ישחה כמות שהיא צנא מציגת מים.

אמנם כל מה שכתבתי בצחרונה, אין נפ"מ צד"ד, דאין מהדרך לשותת כמות שהיא, ונא נעשה נשתות כמות שהוא, רק ע"י מציגה צמים, וצווגע לאחר מציגה צמים, לא גרע מין חי צומן הש"ם חגיגה דר"א (צברכות ד"ג ע"ב), דת"ר יין עד שנא נתן לחוכו מים אין מברכין עליו צפה"ג אלא צפה"ע, (ופירש"י לפי שה"י יינם חזק מאד ואין ראוי לשתי צנא מים, הלכך אחתי לא אשתני למעלותא, ולא זו מברכתה הראשונה והרי הוא כענבים וצרכתו צפה"ע), וחכ"א צין כך וצין כך מברכין עליו צפה"ג וכו', ואיצ"ר"ח מודים חכמים לר"א צכום של ברכה שאין מברכין עליו עד שיתן לחוכו מים, מ"מ צעין מלוה מן המצוה, ורצנן למחי חזי (פירש"י לשתי מברכין

21

עליו ברכת היין) לקורייטי (פירש"י פיישון בלעז
 ובלשון חכמים אנומליה זאלונתה עכ"ל, מין משקה
 לרפואה, המתרגם), הרי אף שאינו ראוי לשתה
 כמות שהיא ואין מצרך צפה"ג, אם מזוג במים
 כשיעור, מצרך עליו צפה"ג, וכן מוכח מהא דשמרי
 יין הג"ל שם (סי' ר"צ ס"ה), דנתקשו על מה
 דמצרכין צפה"ג בלא הערובת מים, דאין מצרכין
 על דבר המזיק, ע"י מג"ח שם (סי'ק ע"ו) ומ"צ שם
 כנ"ל, אבל הא דמצרכין צפה"ג אחרי מציגה כראוי,
 לא קשה לכו כלל, וע"מ כנ"ל, וא"כ אף אם יהי
 שאלה על הברכה לצדק על הרכז כמות שהיא, מ"מ
 אם מזוגין במים כשיעור הראוי, זודאי מצרכין
 צפה"ג.

והנה בכלל הג"ל אף אם הי' הרכז מגיע לכלל
 נקפה, ואין מצרך עליו אלא שהכל, מ"מ אם
 אח"כ ע"י מציגת המים נתחמסם והי' ליון מצרכין
 עליו צפה"ג זודואי לא גרע מהג"ל, וגם אין לריכין
 להג"ל, זודואי לא גרע מעצבים גופייהו היונו
 צמוקים וחרגנים וזנים שנותנים עליהם מים ומצרכין
 עליהם צפה"ג אם נתנו כשיעור הראוי וכללה'.

ועכשיו נבוא לשיעור מים של המזיגה בזה.

הנה בש"ס (שבת דע"ז ע"ב) תנן המוליא יין כדי
 מזיגה הכוס זכר, וצגמ' שם איתא תנא כדי
 מזיגה כוס יפה, ומאי כוס יפה כוס של ברכה,
 ארי"ג ארבי"א כוס של ברכה לריך שיהא זה רובע
 זכו, ורבה לטעמי' דאמר כל חמרא דלא דרי על
 חד תלת לאו חמרא הוא, אמר אבוי שחי חסודות
 בדבר, חדא דתנן והמזוג שני חלקי מים וחדא יין מן
 היין השירוני, יין השירוני לחוד דרפי עכ"ל, ובש"ס
 (ב"ב דל"ז ע"ב) איתא, ת"ר א' שכר חמרים וא' שכר
 שטורים וא' שמרי יין מצרכין עליהם שהכל, אחרים
 אומרים שמרים שיש בהם טעם יין מצרך צפה"ג
 זכו, רבה ור"י דאמרי תרווייהו אין הלבכה כאחרים,
 אמר רבא דכ"ע רמא תלתא ואתא ארבעה חמרא
 הוא, רבא לטעמי', דאמר רבא כל חמרא דלא דרי
 על חד תלת מיא לאו חמרא הוא, רמא תלתא ואתא
 תלתא ולא כלום הוא, כי פליגו דרמא תלתא ואתא
 תלתא ופלגא, דרצנן סברי זכו ופלגא בשיתא פלגא
 דמיא ולא כלום הוא, ואחרים סברי תלתא עול הרי
 ופלגין נפיק, פש לי כוזא, זכוזא ביהרי ופלגא חמרא
 מעליא הוא זכו עכ"ל, ובתוס' שם (ד"ה אין)
 כתבו בשם ר"ת דאותו יין שעושין מן החרגנים
 אפילו איה צ"י טעם יין, כיון דלא רמא תלתא ואתא
 ארבעה, מצרכין עליו שהכל, וליכא למימר דפורטני
 עדיף משל שמרים זכו ע"י"ש, ועפ"י"ד הש"ס
 והפוסקים הג"ל, המה דברי הטור והשו"ע (או"ח
 סי' ר"ד), וצ"ב"י שם כתב בשם הרבנו יונה (בס"פ
 כילד מצרכין) דהיינו דוקא צינות שלהם שהם
 חזקים, אבל במקום שאין היינות חזקים כ"כ, אפילו
 רמא תלתא ואתא ארבעה לא דיינין לי חמרא, ולא
 מצרכין עליהו צפה"ג, ועוד הביא שם בשם האגור,
 שהשיב מהר"י מולין על יין מזוג לענין צפה"ג,
 זבעלמא פסק ר"ת דטעם כעיקר דאי אפילו לקולא,
 מ"מ לענין ברכה, הוכיח ר"ת (ספ"ק דחולין כ"ה

ע"ב), חד בשיתא בטל, דלא חשיב טעמא לענין
 ברכה, ואי הוי יותר מחד בשיתא הולכין אחר הטעם,
 אי רגילי אינשי למשחי במקום יין מצרך עכ"ל, והיינו
 דיש חילוק בין רמא מים על השמרים, דזכה יותר
 מג' חלקים מים זודאי ל"מ אפילו ציין חזק, וצין
 יין גופא דמהני עד קרוב לששה חלקים מיד, אם
 יש טעם היין, וזמ"ש המ"צ שם (ס"ק כ"ט).

והנה עפ"י הדברים הג"ל הן המה דברי השו"ע
 שם (סעיף ה' ו'), דאם נתן תלתא על
 השמרים ומלא ד' הו"ל כיון מזוג ומצרך צפה"ג,
 וצינות שלנו משערים כשיעור שמוזגים יין בלוחו
 מקום, אמנם דברי הרמ"א שכתב ע"ז, ובלבד שלא
 יהא יין א' מששה במים כי אז זדאי בטל עכ"ל, ל"מ,
 וזמ"ש המ"צ שם (ס"ק ל"ח), דהרי המחבר זא
 להחמיר צינות שלנו, דלא סגי שיהי רק רביעית
 יין, ואפילו אם הדרך לעשות מזיגה גדולה, הלא
 פחות מרביעית יין, ל"מ אפילו צינות שלהם שהיו
 חזקים, והאגור שממנו מקור לדברי הרמ"א מיידי
 ציין עצבים גופי' וכנ"ל, אמנם בזיבור הגר"א שם
 כתב, דהרמ"א קאי על יין גמור ע"י"ש, וע"י בערך
 השלחן שם (סי' ר"ד), שתמה ג"כ על דברי הרמ"א
 הג"ל כנ"ל, ונא העיר שכבר קדמו, וכתבו לחלק בין
 יין לשמרי יין כנ"ל, אמנם פשיטא דכ"ז אם הדרך
 בלוחו מקום למזוג צכה"ג, וע"י צה"ח שם
 (אות י"ז).

והעולה מהג"ל דצין צעין, אם הדרך בלוחו מקום
 במזיגה גדולה, אפילו ציין שגנו, אפילו
 היין פחות מרביעית, זיש צו טעם יין, אם הוי
 עכ"פ מא' בששה במים, מצרכין עליו צפה"ג.

והנה בספר ח"י רבה שם (סי' ר"ד אות י') כתב
 בשם ע"ת דעכשיו אין נוהגין למזוג יינות
 רפויים במים, לכן אם נתערב מעט מים, אפילו אם
 המים שנתערב הוא פחות מיון, אפ"י אין מצרכין
 עליו צפה"ג, מיהו למעשה ל"מ, זגרחא דלהכי השמיט
 הגבוש דברי רמ"א, וע"י תשו' הרי"ע להלן (סי'
 צ"ב) עכ"ד, ול"מ מאד דברייהם הג"ל, זודואי יין
 צעין עדיף יותר מלמוקים אפילו יש בהם לחלוותי,
 והרי ציין למוקים נפסק להנכה צשו"ע (סי' ר"ב
 סעי' י"א ורע"ב סעי' ו'), וגם כתב כן בגבוש שם,
 דאע"פ נא רמא ג' ואתא ד' כמ"ש המ"צ שם (סי'
 ר"ב ס"ק כ"ח), ורק לריך ליזכר ליתן כ"כ למוקים
 במים, שיהי מעט יותר מא' בששה נגד המים,
 מצרכין עליו צפה"ג ומקדשין עליו, וא"כ זודאי לא
 עדיף מאלו כל הלמוקים יין, ועמ"ש בספר בכור
 שור (צ"ב), והובא בספר יד אפרים בגנין השו"ע
 שם, וזמ"צ (סי' רע"ב ס"ק ע"ז), ונא העיר א'י
 מהם לומר שצובמ"ז נשתנה דינו, כיון דאף זכולו יין
 כתבו העו"ת והא"ח דאם נתערב רק מעט מים מצרכין
 שהכל כנ"ל, וע"י צפה"ש (סי' ר"ב סעי' ו'), שתמה
 על מה שנהגו להקל אף בלמוקין שאין בהם לחלוותי
 של יין כלל ע"י"ש.

אמנם באמת הוא דבר פלא, דאף דודע דגם כהיום
 הזה מערבים סוחרי היין מים ולוקער וכיו"צ ציינס,

בענין מיץ ענבים

← לפני עשרות שנים, כשעמדתי עדיין בראשית דרכי בעול הרבנות, נחלאתי רח"ל במחלה מסתורית, שהרופאים לא יכלו לעמוד על טיבה ומהותה וכמובן שלא יכלו להציע איזו רפואה או פתרון, אך הסימטומים, סימני המחלה, גרמו להם דאגה רצינית שח"ו מדובר במחלה אנושית. אחרי שבועות אחדים ושורה ארוכה של בדיקות בא אלי הרופא ואמר שאע"פ שכל הדרישות והבדיקות בסוף לא גלו בדיוק טבעה של מחלה זו, למרות כל זה בשורה טובה בפיו כי הוא משוכנע כי זה לא מה שחששו מלכתחילה ושהמחלה, תהיה מה שתהיה, היא באה מעישון של סיגריות או משתיית אלכוהול. התפלאתי ואמרתי לרופא שזה מאוד מוזר הלא אני לא מעשן ולא עשנתי כל ימי וכמעט אין אני טועם אלכוהול חוץ מיין קידוש והבדלה, ואז כבר כמה אני שותה. האם כמות קטנה כזו יכולה לגרום נזק? והוא ענה לי בהחלט כן, אפילו טעימת משהו של אלכוהול יכולה לגרום לי היזק חמור לבריאותי וצוה עלי בכל תוקף להמנע מכל שתיית אלכוהול.

יצאתי מן הפגישה בשמחה ובהודיה להשי"ת על כי "מחליים רעים ונאמנים דליתגו" ומיהרתי לבית הורי זצ"ל למסור להם את הבשורה הטובה הזאת ואחרי שספרתי את הדברים, תוך כדי דיבור הוספתי, כבדרך אגב, "נו, מעכשיו אצטרך לקדש ולהבדיל על מיץ ענבים." להפתעתי הגדולה אמר לי אאמו"ר זצ"ל, כי לדעתו ספק גדול בדבר אם יוצאים יד"ח קידוש והבדלה על מיץ ענבים, וגם אם מברכים עליו "בורה פרי הגפן", ושער עשרים-שלושים שנה לפני כן, רוב רובם ככולם מהרבנים המובהקים באמריקה היו בדעה זו, וא"כ יותר טוב לקדש על לחם משנה ולהבדיל על חמר דמדינה. הסברתי לאבא זצ"ל שזה מאד יקשה עלי, שולחני בשבת היה מלא עם כ"ב ואורחים ולהוציאם כולם ע"י לחם משנה לא נעים, וגם בתור רב אני צריך לקדש ולברך ברכת המזון על הכוס בכל אירוע צבורי, ואם אתחיל לכבד אחרים בכוס של ברכה, זה יגרום איבה ואי נעימות [כי היו אז גם אנשים כאלה אשר מגעם ביין

בית יצחק לה • תשס"ג

ו אפרוחים, אמרינן מגו דאתקצאי, אף דאיסור מ"ש"כ הר"ן, דאפילו בבנין קבוע אין איסור בנות, ואעפ"כ יש דין מ"מ איסור, ומ"ש בנין

(לעיל אות ה') דבמ"מ מצוה אין דין מגו ה' ממש, ולא כשיש איסור חיצוני כבידוי מצוה, בכה"ש. ולרש"י י"ל כעין זה, דרק באיסור ייסור ומגו דאתקצאי, אבל לא באיסור חיצוני,

דאיסור שעיקרו דרבנן אינו איסור מלאכה "צ תשס"א ע' 355) לענין פסיק רישי' בדרבנן, לא איסור מעשה כבדאורייתא. אבל כשעיקרו זבת האיסור רק מדרבנן, נידון כאיסור מעשה, מ לבנות, דלרש"י (שבת לא:) פטור רק משום איסור בעצם י"ל מגו דאתקצאי, אבל בבנין בונה, ועיקרו דרבנן, אין דין מגו דאתקצאי.

כה. אבל באיסור מוקצה עצמו, א"א לדונו מגו דאתקצאי. ולכן בסל שיש עליו אפרוחים אתקצאי אע"פ שאיסור טלטול מוקצה בכה"ש

קולן דין יצחק - ישיבת רמנו יצחק אלמין
חזון א"ג
ג"ע

אוסרון], וגם פוק חזי מאי עמא דבר, הרי עכשיו רוב בני תורה במדינתנו כן מקדשים על מיץ ענבים וכן נמי סוכר הגאון ר' משה פיינשטיין (שליט"א) זצ"ל, האם אינני יכול לסמוך עליו. כששמע אאמו"ר זצ"ל את דברי וראה בצערי ענה לי "נו, בתור חולה אתה יכול ליסמוך על רבי משה זצ"ל". ככה יצאו המלים וחס וחלילה לא בקלות שהלא לא פעם העריך אותו אבא זצ"ל בתור "רבא דעמיה". וכך היה, קדשתי והבדלתי על מיץ ענבים במקום יין.]

אולם לא הזדמן לי לרדת לסוף דעתו של אבא מארי ז"ל עד שבא לידי בדרך מקרה – שנים אחדות אחרי שאבי מארי זצ"ל עלה למרומים – ספר היקר יד הלוי על ספר המצוות להרמב"ם שיצא לאור בשנת תרפ"ו ע"י מחברו הרה"ג ר' יצחק שמחה למשפחת הורוויץ שהיה אז רב בעיר הארטפורד, קאננ. ומצאתי בפירושו על מצוה קנ"ה, שכוללת מצות קידוש, דברים חריפים וקשים מאוד על אלו שמתירים מיץ ענבים (גרייפ-דוזוס) שלנו, וז"ל באמצע דיבורו,

ונראה דעת רבנו דאע"פ שהקדוש הוא מה"ת, אבל הקדוש על היין הוא מדרבנן (עיין נזיר ד. ברש"י ותוס' שם) וכן הוא הסכמת רוב הפוסקים, והטעם שבררו ביין הוא, משום דבראש אסיין אנא חמר (ב"ב נח:): ומכל המשקין לא בחר הקב"ה להקריבו לפניו אלא ביין לנסכים, שהוא משמח אלקים ואנשים שאין אומרים שירה אלא על היין, והוא סעיד ומשמח (ברכות לה:): ואין שמחה אלא ביין (פסחים נט). שהוא מעורר את הלב ומשמח את הנפש כמ"ש החנוך, ומאליו מובן דאם נטלו ממנו כח המתעורר שבו, והוא כח האלקהלי כמו הגרייפ-דוזוס שלנו, והוא קיוהא דענבים, שמחממין אותו קודם שמתחיל לתסוס, וע"י החמימה נפסד כח האלקהלי עד שאינו משכר לעולם, נאבד חשיבותו, ואפילו כמי פירות בעלמא לא הוי, כי לכלם ישנם בטבע מעט מכח האלקהלי הנותן טעם לשותיו, משא"כ בהגרייפ-דוזוס שנפסד כחו זה לגמרי, והיה כמשקה הלעמן והארענדש שנותנין ממנו מעט למי הסאדא, ויושבי קרנות שבכל עיר גדולה מוכרין אותו לכל עובר, והמשקה הזה שאין בו לא ריח ולא טעם יין, חפץ "גאון הקרעים" להכשירו לקדוש ולהבדלה, ובקונטרסו אשר הוציא לחושך בשם תשובה ברבר יינות הכשרים והפסולים למצוה, חתר להוכיח בדברים שטעמם כטעם המשקה שרצה להכשירו, שלא לבד שהם כשרים למצוה, הלא גם מצוה מן המוכחר לקדש עליו, והשיג על המ"א (סי' רע"ב ס"ק ג' וסי' ת"כ ס"ק א') שכתב בשם המנהגים "שאף שמקדשין על תירוש, מ"מ יין ישן מצוה מן המוכחר" וכתב על

וניטל ממנו חזקו טעמו וריחו, דלכו"ע אין מברכין עליו כפה"ג,
ואין מקדשין עליו ואין בהם משום מגע עכו"ם ...

7 ← בשיחתי הראשונה עם מורי ורבי מרן הגר"ד סולוביצ'יק זצ"ל אחרי שראיתי את דבריו הברורים והחלוטים של הרב הורוויץ זצ"ל שתאמו עם שיטתו של אבא מארי זצ"ל, סיפרתי לו לפעם הראשונה את בעייתי בנוגע לקדש בשבת ויו"ט על מיץ ענבים ולברך בורא פרי הגפן ועמדתו של אבא מארי וגם מה שאמר לי שבתור חולה אני יכול לסמוך על דעתו של מרן ר' משה פיינשטיין זצ"ל, אע"פ שהוא בעצמו עדיין עמד בשיטתו שאין לקדש על מיץ ענבים שלנו. מורי ורבי הגר"ד זצ"ל הגיב ואמר לי "שאם היית שואל את הסבא רבינו חיים זצ"ל בעצמו גם הוא היה אומר לך לקדש על חלות, על לחם משנה, ולא היה מרשה לך שום ויתורים." אמר זה לי לא בתור פסק הלכה היות שאמרתיו לו שכבר קיבלתי גישתו של אבא מארי לפסקו של ר' משה זצ"ל. אמנם זאת היתה פעם הראשונה ופעם היחידה, למיטב זכרוני, כששוחחנו על איזה שאלות בהלכה שלא הגיד לי את דעת עצמו אלא מה שסבא הגדול רבינו חיים זצ"ל היה אומר לי. שנים רבות אחרי פגישה זו, כמעט עשר שנים אחרי פטירתו של מרן הגר"ד זצ"ל, דברתי עם נכדו הגדול, אחד מרמ"י ישיבתנו הקדושה החשובים, הרה"ג ר' מאיר טוורסקי שליט"א, ואמר לי שמאוד קשה לו להבין, ואפילו לקבל, מה שאני אומר לו בשם אביו זקנו הגדול, הלא זקנו הרב זצ"ל היה מקדש דווקא על מיץ ענבים, ואז הבנתי למה מרן הרב תלה ברכינו חיים דווקא, והיינו מפני שהוא בעצמו לא נהג כן: או שלא היה אחד עם שיטתו של זקנו רבינו חיים זצ"ל, או שסבא כאבא מארי

2. ועיין בגן שושנים לחברי הדגול הרה"ג ר' מנחם גנק שליט"א (עמ' סח) בענין מיץ ענבים לר' כוסות שהוא מביא שמה את גישותיהם של מורי הרב ושל הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל, דלהרב זצ"ל יוצאים ידי חרות שהוא חוב ד' כוסות ע"י יין חי ומיץ ענבים, ולפי ר' משה זצ"ל אינו יוצא ידי חרות במיץ ענבים כמו שאינו יוצא ביין חי בזמן הגמרא (עיין בקול דודי להרה"ג ר' דוד פיינשטיין שליט"א). וגם עיין בספר פניני הרב לראש כוללנו ועמיתו הגדול הרה"ג ר' צבי שכטר שליט"א (עמודים נז-נח) זצ"ל.

עיין מש"כ בספר נפש הרב (עמ' קפה) שדעת רבנו למעשה היתה שמתר להשתמש במיץ ענבים בעד ג' הכוסות האחרונות של הסדר, ושמענו שכן נהג רבנו בעצמו משך כמה שנים, שמחמת מצב בריאותו היה קשה לו לשתות ד' כוסות של יין.

וצ"ל שכתור חולה יכולים לסמוך על הגאונים הפוסקים כגון ר' משה וצ"ל שאין שום חשש לקדש על מיץ ענבים ולכרך עליו בורא פרי הגפן.

מאוד מענין שמיד אחרי פגישתי זאת עם רבינו וצ"ל כשיצאתי מדירתו של הגרי"ד וצ"ל, נפגשתי בדרך מקרה עם מורנו ורבינו הרב מסובאלק, הגרי"ד ליפשיץ וצ"ל ברחוב, והוא הולך להגיד את שיעורו היום יומית לפני תלמידיו, וסיפרתי לו מה שדברתי עם מרן הגרי"ד רק דקות אחדות לפני פגישתנו ואמר לי "תדע חביבי כשנודע ברחוב שהרב מצעלעם וצ"ל עומד וכבר הכריזו רבנים לתת הכשר על מיץ ענבים, זקן הפוסקים אז באמריקה הרה"ג ר' יוסף אליהו הענקין וצ"ל ביקש ממני שאבקר אצל הרב מצעלעם וצ"ל להפציר בו שיחזור מכוונתו לתת הכשר על מיץ ענבים ולהודיע בפומבי את דעתו החלוטה שלכתחילה אין שום מיחוש לקדש על מיץ ענבים ולכרך עליו בורא פרי הגפן בגלל שהיו לי פקפוקים רציניים אם באמת יוצאים בקידוש עם מיץ ענבים." כמובן אחרי ששמעתי מהגרי"ד ליפשיץ וצ"ל דעתו של הגרי"א הענקין וצ"ל, אחר ששמעתי את דבריו הברורים של מורנו ורבינו הגרי"ד וצ"ל, שלו הייתי מביא שאלתי זאת לפני רבינו חיים הוא היה אומר לי שיותר טוב שאקדש על חלות מאשר אקדש על מיץ ענבים, ושגישותיהם של שניהם עולות בקנה אחד עם דעתו של אבא מארי וצ"ל, התחלתי לעיין בשאלה זו ולתהות כשיטות המתנגדות אחת לשניה מקצה אל הקצה. L

והנה הגאון ר' צבי פסח פראנק וצ"ל בספרו הר צבי (סי' קנח) כתשובה שהשיב בשנת תרפ"ד להיד הלוי הנ"ל בנוגע למיץ ענבים כתב,

כת"ר מאריך בדין הגרייפ-יוס, הוא מיץ ענבים, שתיכף לסחיטת הענבים מבשלים אותו ועי"ז נפקע ממנו כח האלכוהול, ויצא לריב על זה שאמר כי מצוה מן המוכחר לקדש על הגרייפ-יוס, והעלה שם להלכה דאין מברכין עליו בפה"ג וכן אין מקדשין עליו וגרוע משאר מי פירות, ע"כ.

הנה בזה שהשיג על ההוא מ"ד שזה מצוה מן המוכחר לקדש עליו, בזה ודאי הצדק עם מע"כ, דמי הוא זה שיצא נגד המ"א שפסק דין ישן מצוה מן המוכחר. אבל מה שמע"כ מוסיף דאין לכרך ע"ז בפה"ג ואין מקדשין עליו, לכאורה הפריו על

ו וריחו, דלכו"ע אין מברכין עליו בפה"ג, בהם משום מגע עכ"ם . . .

ם מורי ורבי מרן הגרי"ד סולוביצ'יק וצ"ל אחרי יחלופים של הרב הורוויץ וצ"ל שתאמו עם סיפרתי לו לפעם הראשונה את בעייתי בנוגע ענבים ולכרך בורא פרי הגפן ועמדתו של אבא ור חולה אני יכול לסמוך על דעתו של מרן ר' שהוא בעצמו עדיין עמד בשיטתו שאין לקדש ירבי הגרי"ד וצ"ל הגיב ואמר לי "שאם היית וצ"ל בעצמו גם הוא היה אומר לך לקדש על יה מרשה לך שום ויתורים." אמר זה לי לא י לו שכבר קיבלתי גישתו של אבא מארי לפסקו ת היתה פעם הראשונה ופעם היחידה, למיטב אלות בהלכה שלא הגיד לי את דעת עצמו אלא ו צ"ל היה אומר לי. שנים רבות אחרי פגישה זו, ו של מרן הגרי"ד וצ"ל, דברתי עם נכדו הגדול, : החשובים, הרה"ג ר' מאיר טורסקי שליט"א, ין, ואפילו לקבל, מה שאני אומר לו בשם אביו יל היה מקדש דווקא על מיץ ענבים,² ואז הבנתי ם דווקא, והיינו מפני שהוא בעצמו לא נהג כן: זל זקנו רבינו חיים וצ"ל, או שסבר כאבא מארי

הרה"ג ר' מנחם גנק שליט"א (עמ' סח) בענין מיץ ענבים ו גישותיהם של מורי הרב ושל הגאון ר' משה פיינשטיין זרות שהוא חוב ד' כוסות עי"ן חי ומיץ ענבים, ולפי ר' במיץ ענבים כמו שאינו יוצא ביין חי בזמן הגמרא (עיין שטיין שליט"א). וגם עיין בספר פניני הרב לראש כוללנו :טר שליט"א (עמודים נז-נח) וז"ל,

ב (עמ' קפה) שדעת רבנו למעשה היתה שמותר ג' הכוסות האחרונות של הסדר, ושמענו שכן נהג ם, שמחמת מצב בריאותו היה קשה לו לשתות ד'

לכו"ע. והנה אף כי דבריו דברי טעם הם מ"מ לא משמע כן מהא דברכת המזון שאשה א"י להוציא אנשים משום דאינם בתורה אעפ"י שלגבי ברהמ"ז הוא פרט ממצות ברכת המזון. ובעצם הערתו הרי הוא רק לדברי השאג"א שלילה ויום שתי מצות גפרדות ולדברי השאג"א הנ"ל אין בכלל מקום לדברי הסלת למנחה דמכיון שזכירת יצ"מ בלילה מצוה גפרדות היא מזכירת יצ"מ ביום אין לתלות זה בזה ולומר דלילה טפל ליום וכו'.

ב

ובנוגע להערת הד"מ לפי דברי המג"א (סימן רעא ס"ק א) שמדאורייתא יוצאים בקידוש שאומרים בתפילה, איך איש מקדש ומוציא את אשתו ובני ביתו אם הנשים לא התפללו ערבית והאיש כבר התפלל, וא"כ האיש כבר התפלל ערבית ואינו מחוייב מן התורה הנשים שלא התפללו חייבות מן התורה, ומטעם ערבות ל"ש באשה כמ"ש הרא"ש במסכת ברכות (דף כ ע"ב) עי"ש. וע"ז כתב כת"ר תקנתא שהאשה תאמר ויכולו ועי"ז תצא גם היא את הדאורייתא וממילא יכול להוציאה.

הנה גם באמירת ויכולו עדיין לא יצאה כל השיטות. ונקדים בזה משי"כ המג"ח (מצוה לא) לסתור את דברי המג"א הד"מ שבתפלה יוצאים ידי חובת קידוש מדאורייתא, שהרי בגוסס התפילה של ליל שבת אין אנו מזכירים יציאת מצרים, ובודאי אם לא הזכיר בקידוש באיזה גוסס נוסח שאומר לכבוד היום יצ"מ אינו יוצא מן התורה כלל ומימרא מפורשת היא בלא חולק דנלמד מגו"ש ע"כ דאי אם לא הזכיר בקידוש באיזה גוסס נוסח שאומר לכבוד היום יצ"מ אינו יוצא מן התורה כלל ואין אנו יוצאים מה"ת בתפלת שבת כלל. והגאון המשנה ברורה בביאור הלכה הצדיק דברי המג"א דסובר דיוצא מן התורה במה שהזכיר יציאת מצרים סמוך לתפלה דהשכיבנו כגאולה אריכתא דמיא, ולא צריכין שיוזכר דוקא בקדושה גוסס וכו' עי"ש. ולפי"ז אין מועיל מה שהנשים תאמרנה רק ויכולו בלבד אם לא התפללו ולא הזכירו יציאת מצרים סמוך לתפלת השכיבנו.

ורב אחד העיר שכיון שהאשה תזכיר אח"כ איזה זכירת שבת שיוצאים בזה דאורייתא כמו באמירת רצה בברכת המזון; וא"כ נשאר לדון דחיוב דרבנן שעל הכוס לא קיימה, א"כ י"ל דמכיון דסוף סוף יצאה ידי חובתה מה"ת, שוב למפרע יוצאת בקדוש של בר חיובא דרבנן. ולי צ"ע, דמכיון דהשתא מחייבת מדאורייתא אינה יוצאת כלל גם לדרבנן. ויש להאריך בזה ואכ"מ.

סימן קנה

מיץ ענבים אם מקדשין עליו ודין ברכתו

כת"ר מאריך בדין הגרייפיוס, הוא מיץ ענבים, שתיכף למחיתת הענבים מבשלים אותו ועי"ז נפקע צמנו כח האלכחזול, ויצא לריב על זה שאמר כי

מצוה מן המוכרח לקדש על הגרייפיוס, והעלה שם להלכה דאין מברכין עליו בפה"ג וכן אין מקדשין עליו ונרע משאר מי פירות, ע"כ.

א"י ח"א
היה"ח ח"א
כ"א נ"א
כ"ב

26

הנה בזה שהשיג על ההוא מ"ד שזה מצוה מן המוכרח לקדש עליו, בזה דאי הצדק עם מע"כ, דמי הוא זה שיצא נגד המג"א שפסק דיין ישן מצוה מן המוכרח. אבל מה שמע"כ מוסיף דאין לברך ע"ז בפה"ג ואין מקדשין עליו, לכאורה הפריז על המדה, שהרי בשו"ע הכריע כהרא"ש דעמו דיין מבושל ברכתו בפה"ג ומקדשין עליו (יעוין בפמ"ג שחמה על הכרעת השו"ע נגד הרבה מהראשונים דסברי דמבושל אין מקדשין ואין ברכתו בפה"ג, אבל בתה"ד סימן לו מבואר דמסתבר כהרא"ש וסייעתו, וכמדומה שבמגן גבורים סימן רב כתב ככל הנ"ל), והרי משסחטין הענבים תיכף יש לו דין יין לברכה ולקדוש, וא"כ מג"ל דבשול מגרע לפי"מ דקיי"ל כהרא"ש דגם על מבושל מקדשין, ולומר דבשול תיכף לסחיטת הענבים גרע טפי, מג"ל לחלק בכך, ועוד הרי מבואר בס' חיי אדם (הל' שבת כלל ו סעיף ז) וז"ל: מצוה לקדש על יין או יין צמוקים ובלבד שיהיה בו טעם יין וכו', ומקדשין על יין מבושל, ולכן מותר לבשל הצמוקין ולסגן היין ולקדש עליו, עכ"ל. משמע להדיא דאף בצמוקין שנתבשלו מותר לקדש, מכש"כ בענבים שנחסו ונתבשלו דראוים הם לקדוש. (יעוין רש"י מנחות דף פו ע"ב).

ולכאורה גסחטו ונתבשלו עדיפא טפי דחל ע"ז שם יין קודם הבישול, משא"כ בענבים שנתבשלו שלא היה לזה שם יין מעולם קודם הבישול, וכ"כ בסידור דה"ח דיני קידוש דיין צמוקים מקדשין עליו ואפילו בישל הצמוקים, דיין מבושל מקדשין עליו.

סימן קנט

דבר קידוש על יי"ש פחות מרביעית

במה שכתב כת"ר בענין אם מותר לקדש על יי"ש בכוס פחות מרביעית.

הנה כת"ר הביא דברי הפמ"ג (א"א סימן ערב) דמכיון דמברכים לאחריה ואוליגן בחר שיעור שתיה לרוב בני אדם ה"ה דמקדשין. וכת"ר דוחה דברי הפמ"ג מדברי המל"מ בהלכות ברכות (פ"ג) דלא אזליגן בחר דרך שתיה של רוב בני אדם, שכתב שם לדחות דברי האומרים לענין שתיית קפה שמברכים לאחריו אעפ"י שיש מתחלת השתיה עד סוף השתיה יותר מכדי שתיית רביעית או יותר מכדי אכילת פרס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, משום שדרך שתייתו בכך ומצטרף וכו', והמל"מ דוחה שם דבריהם מדברי הרמב"ם בהלכות שאר אבות הטומאה ספ"ח וכו'. ולדעתי דינו של הפמ"ג אינו דומה לדינו של המל"מ, כי דינו של המל"מ הוא לענין הפסק בשתיה שלא

27

entire process — and by the next year, we were already producing our own grape juice.

Was it as easy as it sounds?

Not at all! We knew what to do, how to do it — but we went through a lot of trial and error before we got it right. And we did everything on a small scale. We purchased two new kettles and we cooked the mixture by ourselves. It certainly wasn't the type of grape juice you see today!

Back in 1955, we could produce about fifty or sixty cases a day. And we had three distributors at that time, each of whom got ten cases. You should have seen how everyone stood in line to get their grape juice!

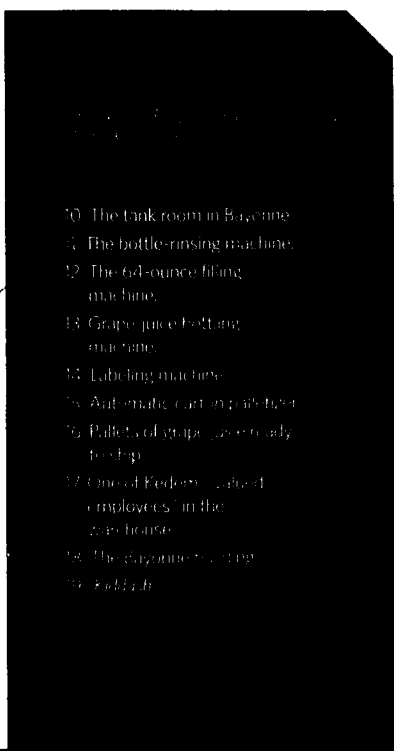
Of course, back then there wasn't much variety. In the beginning, we only produced Concord grape juice. That's all there was. But even then we had two kinds — Concord with sugar and Concord

without sugar.

At that time, we started Kenover Distribution, on 58 Ludlow Street. We were there for ten years and then moved to Long Island City for another ten. After that, we moved to the Bronx for another decade. Next we were on Kent Avenue in the Williamsburg section of Brooklyn for twenty-two years. And now we're here in Bayonne — it's been ten years already.

How was your father's idea of grape juice accepted in the Torah world? Wasn't it a new concept for Kiddush?

Yes it was. At first, some Rabbanim didn't get correct information about what grape juice was. There was a well-known incident that occurred with the *gaon* Rav Yosef Eliyahu Henkin, *zt"l*. Someone had told him that grape juice cannot become wine for *Kiddush* — which only happens if something is added to the juice to prevent fermentation.

- 10 The tank room in Bayonne
- 11 The bottle-rinsing machine
- 12 The 64-ounce filling machine
- 13 Grape juice bottling machine
- 14 Labeling machine
- 15 Automatic cart on rail line
- 16 Pallets of grape juice ready to ship
- 17 One of Federal "labeled employees" in the warehouse
- 18 The Bayonne factory
- 19 Kiddush

מכתב - 8-31-11
כ"ו מנחם / אדר א'
עומר הלפרן

So we went to Rav Henkin and brought along some samples of grape juice. We said, "Leave it here and you'll see that it's going to ferment and become wine." When that actually happened, he realized that he had been given misinformation before.

After Rav Moshe Feinstein, zt"l, and the Satmar Rebbe, Harav Yoel Teitelbaum, zy"a, used grape juice for Kiddush, I think everybody accepted it. In Europe grape juice was either rare or it simply didn't exist because it couldn't be kept fresh and there was no way to pasteurize it.

So today, if we left a bottle of Kedem grape juice open, it would ferment?

Of course it would.

Is there a secret to making good grape juice?

The "secret" is that since you make grape juice from grapes, you have to start with good grapes. We don't grow our own grapes. We contract with farmers in upstate New

York; the grapes grow in the Finger Lakes, Poughkeepsie, and Buffalo areas.

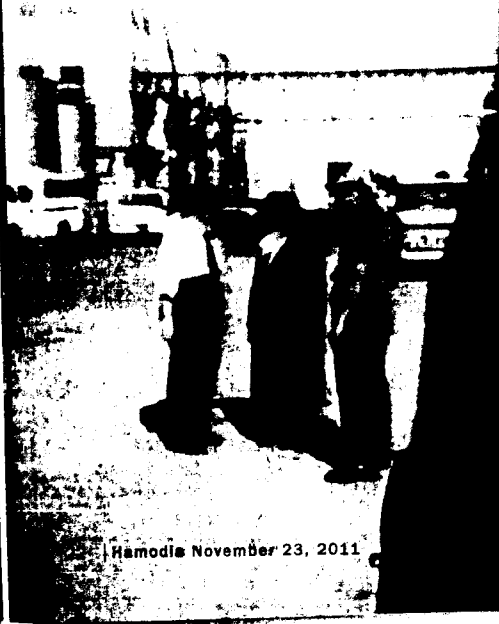
New York is the second-largest grape-growing state in America after California. But California doesn't have these Concord grapes. Concord grapes need to be grown in a cool region. And the Concord grape is the best grape for grape juice.

What makes Concord grapes ideal for juice?

Concords have two things grapes don't have. They have acid and some grapes are very flat and not acidic. And they're a beautiful color. The color is in the grape's skin. The flesh is actually white, but the skin is of color.

*S

(Clockwise) 1. The previous Tzehlimer Rav's 1950 letter, in Hebrew.
2. The Rav's letter in English.
3. The previous Tzehlimer Rav, zy"a, supervising the Kedem plant in California, seen here with Reb Yonah Herzog.

Hamodia November 23, 2011

